

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 77 Nisan 2021 & Volume: 14 Issue: 77 April 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

İZMİR'DEKİ SURIYELİLERİN TOPLUMSAL UYUMUNA YÖNELİK SORUN ALANLARINA DEVLET, YEREL YÖNETİM VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YAKLAŞIMLARI* APPROACHES OF STATE, LOCAL GOVERNMENT AND CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS TO THE PROBLEM AREAS TOWARDS THE SOCIAL ADAPTATION OF SYRIANS IN IZMİR

Kübra ÇOLAKOĞLU**
Gazanfer KAYA***

Öz

Toplumlar, insanlık tarihi boyunca çeşitli göçleri deneyimlemişlerdir. İç çatışmalar sonucunda ülkesini terk etmek zorunda kalan milyonlarca Suriyeli, uluslararası göç akımını başlatmıştır. Suriye'nin sınır komşusu olan Türkiye bu süreçten en çok etkilenen ülkelerden biri olup, on yıl içinde dünyanın en fazla mülteci barındıran ülkesi olmuştur. Türkiye'ye sığınan kitlesel göç dalgası; demografik, ekonomik, toplumsal ve kültürel alanda pek çok değişikliği ve sorunsalı beraberinde getirmiştir. Göç eyleminin sonrasında barınma, istihdam, eğitim, sağlık ve kültürel kabul Suriyelilerin yüzleştikleri öne çıkan sorun alanlarıdır. Devlet, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları gibi aktörlerin bu sorun alanlarına ilişkin yaklaşımları, kalıcılığa evrilen Suriyelilerin toplumsal uyumu açısından son derece önemlidir. Türkiye'nin metropol kentlerinden olan İzmir, hem Avrupa'ya geçmeyi hedefleyen Suriyeliler için önemli bir transit göç merkezi hem de Suriyelilerin yerleştiği bir kenttir. Bu çalışmada İzmir'de yaşayan Suriyelilerin toplumsal uyumu konusunda karşılaştıkları sorunlara devlet, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının yaklaşımları analiz edilmiştir. Dolayısıyla Suriyelilerin toplumsal uyumuna ilişkin yalnızca sorun alanlarına ilişkin betimsel analizler yapılmamış aynı zamanda bu sorun alanlarına ilişkin öneriler sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Göçmenler, Toplumsal Uyum, Devlet, Yerel Yönetim, Sivil Toplum Kuruluşları, İzmir.

Abstract

Societies have experienced various migrations throughout human history. Millions of Syrians, who were forced to leave their country as a result of internal conflicts, started an international migration flow. Syria's neighbor Turkey, which is one of the most affected countries in this process has been the most refugee hosting countries in the world in ten years. Massive wave of migration took refuge in Turkey; It has brought with it many changes and problematic issues in demographic, economic, social and cultural fields. Accommodation, employment, education, health and cultural reception are the prominent problem areas Syrians face after the migration action. The approaches of actors such as the state, local administrations and civil society organizations regarding these problem areas are extremely important for the social adaption of Syrians who have evolved into permanence. Izmir is Turkey's metropolitan cities, an important transit center for Syrian immigration to Europe is aiming to pass both a city settled by the Syrians as well. In this study, the approaches of the state, local government and civil society organizations to the problems faced by the Syrians living in Izmir on social adaptation were analyzed. Therefore, not only descriptive analyzes regarding the problem areas regarding the social adaptation of Syrians were made, but also suggestions regarding these problem areas were also listed.

Keywords: Syrian Migrants, Social Adaptaion, State, Local Government, Civil Society Organizations, Izmir.

* Bu makale, "Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Uyumuna Yönelik Devlet, Yerel Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkileri: İzmir Örneği" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Mezunlu, colakoglukubra@gmail.com, Orcid: 0000000277215443

*** Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakóltesi Sosyoloji Bölümü, gazanfer.kaya@deu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8236-4419

1. GİRİŞ

Göç, insanlık tarihi boyunca yaşana gelen temel toplumsal olgulardan biridir. Dünyanın her köşesinde göç eden bir gruba ve göç alan bir topluma rastlamak mümkündür. Bu çalışmanın konusu olana Suriyeli mülteciler, dünyanın pek çok ülkesine yerleşmiş ve yakın zamanda dünya adeta küresel bir Suriyeli mülteci gerçekliğiyle karşı karşıya kalmıştır. Geçmişte ve de yakın tarihte yoğun göç alan toplumlardaki göçmenlerin, içinde buldukları topluma uyum süreçlerine ilişkin kuramsal yaklaşımlar öne çıkmıştır. Nitekim göç alan toplumlar göçmen/sığınmacı/mülteci nüfus karşısında asimilasyon, uyum, entegrasyon, çokkültürlülük gibi farklı yaklaşımlar benimsemişlerdir.

Türkiye, tarihi boyunca yoğun göç hareketliliği yaşamış bir ülkedir. Türkiye'nin coğrafi konumu yanında tarihsel süreç içerisindeki değişim dinamikleri iç ve dış göçleri tetiklemiştir. Cumhuriyet'in kurulduğu tarihlerde mübadele ile olan göç hareketliliği yaşanmış, sonrasında ise kırsaldan kentlere olan yoğun iç göçler gerçekleşmiştir. Kırsaldan büyük kentlere olan göç devam ederken, diğer yandan da Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine emek göçü hareketliliği görülmüştür. Türkiye göç veren bir ülke olmasının yanında 1980'li yıllardan itibaren komşu ülkelerden göçmenlerin geldiği bir ülke haline gelmiştir. Türkiye aynı zamanda mültecilerin, Avrupa ülkelerine geçmek için kullandığı transit bir göç durağıdır. Türkiye son on yılda, sınır komşusu olan Suriye'de başlayan iç savaş sonrası kitlesel bir Suriyeli göç akımıyla karşı karşıya kalmış ve ülke kentlerine 3.6 milyon civarında Suriyeli göçmen nüfus yerleşmiştir. Suriyeliler iş gücü piyasasının etkin olduğu büyükşehirler ve sınır illerinde yoğunlaşsalar da ülkenin her iline göç etmişlerdir. Suriyeliler göçün ilk aşamasında misafir, geçici olarak değerlendirilse de geçen on yılın ardından Suriyelilerin kalıcılığa doğru evrildiği yapılan araştırmalarda da açıkça görülmektedir. Bu çalışmanın esas konusu kalıcılığa doğru evrilen Türkiye'de Suriyeli göçmenlerin toplumsal uyum süreçlerine etki eden dinamiklerin; devlet-yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları gibi toplumsal aktörler aracılığıyla analiz edilmesidir. İzmir'deki devlet, yerel yönetimler gibi kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli sığınmacıların uyumuna ilişkin nasıl yaklaşımlar benimsedikleri ve bu yönde ne tür çalışmalar yaptıkları bu çalışmanın temel problemidir. Bu problem, sığınmacılar toplumsal uyumunda belirleyici olan ekonomi (iş gücü piyasası), eğitim, sağlık ve kültür (toplumsal kabul) gibi sorun alanlarına yönelik yaklaşımlar ve çalışmalar perspektifinde araştırılmıştır. Suriyelilerin toplumsal uyumu konusunda son yıllarda çeşitli araştırmalar yapılsa da bu çalışmalar bir takım kısıtlılıklar barındırmaktadır. Yapılan çalışmalarda uyum konusunda tek bir toplumsal unsurun alındığı (eğitim veya sağlık gibi) veya uyuma ilişkin aktörlerden ise biri (yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları gibi) üzerinden çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu araştırmada uyum konusunun diğer unsurları da ele alınmış ve de çoklu toplumsal aktörlerin göçmenlerin uyumu üzerindeki rolleri bütüncül bir analiz ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Göçmenlerin ve yerli nüfusun bu alanlardan kaynaklı sorunların analizi, özellikle kalıcılığa doğru evrilen nüfusun uyumunu güçleştirilen engellerin aşılmasına dönük bazı çıkarımlara ulaşılmasına ve sosyal politikalar geliştirilmesine kaynaklık edebilir.

2. ULUSLARARASI GÖÇMENLERİN TOPLUMSAL UYUMU

Uluslararası göç, bir ülkeden başka bir ülkeye göç etme süreci ile başlar. 2019 verileri ışığında 271.6 milyon insan, farklı nedenler sebebiyle anavatanı dışında yaşamaktadır (Migrationdata, 2019). Uluslararası göç, küresel bir göç hareketliliği olup, söz konusu hareketlilik, günümüz dünyasında ülkeler arasındaki ekonomik, siyasal, teknolojik ve kültürel etkileşimin artmasıyla yani küreselleşme ile daha da ön plana çıkmaya başlamıştır (Kaya ve Sarıkaya, 2020, 1238). Uluslararası göç hareketi sadece sınırların aşılmasıyla açıklanamaz. Uluslararası göç edenlerin mekansal konumlarının değişmesinin yanında sosyal yapılarında da büyük dönüşüm gerçekleşir. Küreselleşme ile beraber hızlanan ve daha da görünür olan uluslararası göçler bu bağlamda yaşanacak olan toplumsal sorunları da karmaşılaştırır. Bu süreç içerisinde yerel yönetimlerden, uluslararası sivil toplum kuruluşlarına görev düşmektedir (Adıgüzel, 2019, 1-2).

Uluslararası göçün öznelini, daha genel ve yalın bir tanımlama olarak uluslararası göçmen olarak nitelendirilebilir. Nitekim Birleşmiş Milletler göçmeni, sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar (Uluslararası Göç Örgütü-IOM, 2013, 37). Bu yalın tanımın dışında göç literatüründe sığınmacı ve mülteci kavramları öne çıkmaktadır. Sığınmacı, birtakım gerekçelerle bir başka ülkeye sığınmış, koruma talep etmiş mülteci başvurusunun sonucunu bekleyen kişidir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne göre başka bir devlet tarafından korunma talebiyle ülkelerini terk eden kişiler, genelde ulusal sığınma prosedürlerine uygun sığınma hakkı için başvuru yapmak zorundadırlar. Başvurunun sonucunu beklerken

bu kişiler sığınmacı olarak nitelendirilir. Her sığınmacıya karar sonucunda mülteci statüsü verilmeyebilir, ancak her mülteci ilk adımda bir sığınmacı olarak adlandırılabilir (UNHCR, Mültecileri Korumak, 2017, 28). Mülteci ise sığınma talebi kabul edilmiş kişi olarak tanımlanabilir. Nitekim 1951'de Cenevre'de imzalanan *Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme*'de mülteci kavramının hukuksal çerçevedeki tanımı yapılmıştır: *"1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ilkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs"*(Barkın, 2014, 334). Mültecileri diğerlerinden ayıran kısmı içerisinde buldukları durumun hayati tehlike taşıyor olmasından kaynaklanır. Dayanılmaz zorluklar nedeniyle ulusal sınırları aşar ve yakın bölgelerde güvenlik arar. Mültecilerin detaylı olarak tanımlanmasının nedeni olarak evlerine geri dönmelerinin hayati tehlike taşıyor olmasından ve sığınma talebi reddedilmesi halinde büyük ihtimalle ölümcül sonuçlar doğuracağından dolayıdır (UNHCR, 2016, Mülteci ve Göçmen).

Uluslararası göç hareketliliğinin yaşanmasından sonra toplumsal uyum konusu gündeme gelmektedir. Toplumsal uyum, entegrasyon, adaptasyon kavramları gündelik dilde birbirlerinin eşanlamlısı olarak kullanılsa da literatürde farklı anlamlara denk gelmektedir. Göç literatüründe daha çok Fransızca kökenli entegrasyon kelimesi kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "entegrasyon", bütünleşme ve uyum kavramları ile tanımlanmıştır (TDK, sozluk.gov.tr). Uyum, göçmenlerin yüzleşmesi ve aşması gereken başlıca sorunların başında gelmektedir. Uyum göçmenlerin yabancıları oldukları toplumla bütünleşmesidir. Bir diğer anlamda yeniden toplumsallaşması sürecidir (Adıgüzel, 2019, 157). Göçmenlerin uyumu konusunda entegrasyon ve asimilasyon kavramları öne çıkmaktadır. Asimilasyon göçmenin kendi geleneksel, kültürel değerlerini yitirerek göç ettiği topluma benzeşmesi olarak olumsuz bir boyutta değerlendirilir. Entegrasyonda ise göçmenin ev sahibi toplumda kendi kültürel özünü (dili, gelenek ve görenekleri) sürdürerek uyum sağlaması/bütünleşmesi şeklinde ifade edilmektedir (Adıgüzel, 2019, 163-165). Bu bağlamda Erdoğan'a göre uyum kendiliğinden, isteyerek ya da zorunlu olarak bir araya gelen toplulukların, çoğulculuğun kabul gördüğü ortak bir aidiyet zemininde karşılıklı kabul ve saygı çerçevesinde huzur içinde bir arada olabildiği duygu ve yaşam biçimi olarak tanımlanmıştır (Erdoğan, 2020, 53). Birleşmiş Milletler'in tanımına göre toplumsal uyum göçmenin kendi kimliğini kaybetmeden ev sahibi topluma uyuma yönelik çabası ve ev sahibi toplumun da gelen nüfusun toplumsal ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı ve duyarlı olmasını içeren çok yönlü bir süreçtir (UNHCR'den aktaran Erdoğan, 2018b, 20). Bu tanımlardan yola çıkarak toplumsal uyumun kendi içerisinde aidiyet, kabul görme, saygı gibi sosyal psikolojik ve kültürel unsurları barındırdığını söylenebilir.

Göçmenlerin uyum sürecine yönelik ülkelerin merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının yaklaşımları farklılık gösterebilmekle birlikte öne çıkan yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki entegrasyon yaklaşımı olup, Martikainen'in ifadesiyle göç toplumu bütün yönleriyle etkisi altına alırken entegrasyon süreci de çok yönlü işler. Entegrasyon kültürel, yapısal ve politik alanlardaki etkisiyle tanımlanabilir. Bu bağlamda kültürel entegrasyon, yerli halk ve göçmenin kültürel farklılıklara karşı gösterdikleri ikili uyumu ifade eder. Yapısal entegrasyonla göçmenler ev sahibi ülkenin kurum, kuruluş ve hizmetlerden faydalanabilir ayrıca yerel iş gücü piyasasında ortaklık kurabilir. Politik entegrasyon ise göç politikalarında devletin göçmen ile iş birliği ile başlayan sürecin yasal hak ve vatandaşlığa erişim gibi konuları kapsar (Martikainen, 2010, 266). Göçmen entegrasyonunu çokkültürlülük ve asimilasyon ekseninin ortasında bir yerde sallanan sarkaç benzetebiliriz (Göksel, 2019, 24). Yerli ile olan benzerliğin artması durumunda bu sarkaç asimilasyona yaklaşırken kültürel farklılıklarını zenginlik olarak korursa çokkültürlülük eğrisine doğru yaklaşır. Bu benzetmeden yola çıkarak entegrasyon, bir denge durumu olarak tanımlanabilir. Göç akışının hızlandığı ve gözle görülmesinin kolaylaştığı küresel dünyada göçmenlerle yaşama fikri üzerine yeni toplumsal dinamikler ve ilişkiler geliştirebilmek adına yeni kavramsallaşmalara ve ideolojilere yönelinmiştir. Bartram ve Diğerleri'ne göre bu kavramlardan olan çokkültürlülük, farklılığı ve çeşitliliği bir arada benimser. Göçmenlerin asimile olması gerektiği fikrinin zıttıdır (2019, 221-222). Taylor'a göre ise çokkültürlülük farklı kültürlerin eşit derecede önemli olduğunun kabul edilmesi talebidir. Farklı kültürler tanınmalı, sürdürülmeli ve eşit derecede değerli olduğu kabul edilmelidir (1996, 71-72) Çokkültürlülük politikasının özüne bakıldığından birbiri üzerinde üstünlük kurmadan göçmenlerin eşitlik çerçevesinde kültürlerini koruma ve sürdürme talebine dayanır. Göçmenlerin uyumuna ilişkin bir diğer yaklaşım ise kültürleşmedir. Kültürleşme en genel anlamıyla karşılıklılığı ve birbirini etkilemeyi içeren bir eylemdir. Uyum ve kültürleşme kavramı göç sonrası göç edenler ve yerli halkın karşılaşması sonrasında gündeme gelir. Uyum ve kültürleşme kavramı birbiri ile ilişkili iki

kavramdır. Uyum, iç veya uluslararası göç sonrası kültürleşme sürecinde yaşanan değişikliklerle başa çıkmanın bir sonucu olarak zaman içerisinde gelişir (Şeker, 2015, 14-15). Berry'e göre uyum; toplumda yaşayan bireylerin özgünlüklerini koruyup sürdürebildikleri aynı zamanda da toplumun yapısıyla uyumlu bir ilişki geliştirebilmeleridir (Aktaran Yılmaz, 2019, 96). İnsanlar aynı toplumda birbirleri ile uyum içerisinde yaşamayı öğrenirken kültürleşme süreci gerçekleşir (Berry ve Diğerlerinden aktaran Saygın ve Hasta, 2018, 313). Uluslararası göçmenlerin uyumuna ilişkin yaklaşımlardan da görüleceği gibi uyum kavramı, göç eyleminde bulunan uluslararası göçmenler için önemli bir yere sahiptir.

3.1. TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİLERİN TOPLUMSAL UYUMUNA YÖNELİK SORUN ALANLARINA YAKLAŞIMLAR

Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeye başladığı ilk yıllarda misafir oldukları ve Türkiye'nin misafirperver bir ülke olduğu vurgulanmaktaydı. Misafirlik üzerinden geliştirilen geçicilik ilişkisi hoşgörü ile pekiştirilirken, kalıcılık gündeme geldiğinde toplumsal uyumun sağlanması öne çıkmıştır. Suriyeli göçüne bağlı olarak farklı kültürlerin, kamusal alandaki kesişim alanlarında yaşadıkları uyum sorunları öne çıkar. Göçmen grupların toplumsal uyumunda, ekonomi /iş gücü piyasası, eğitim, sağlık, kültür gibi sorun alanlarında yaşadıkları engelleyici ve kolaylaştırıcı ilişkiler önemlidir. Bu bağlamda öncelikle Türkiye'deki Suriyelilerin toplumsal uyumuna yönelik sorun alanlarına yaklaşımlar ve çalışmalar üzerinde durulacaktır.

3.1. Devlet, Yerel Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomi / İş Gücü Piyasasında Yaşanan Sorunlara Yaklaşımları

Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı sorun alanlarının başında ekonomi ve iş gücü piyasası gelmektedir. Suriyeliler yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilmek için asgari düzeyde ekonomik gelire sahip olmaları gerekmektedir; iş gücü piyasasında emek sömürüsü ve kötü çalışma koşulları ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Suriyelilerin çalışma izninin çerçevesi Ocak 2016'da belirlenmiştir. Türkiye'de nitelikli iş gücü potansiyeli olan Suriyelilerin denklik belgelerinin veya çalışma izinlerinin olmayışı bu kişileri kayıt dışı sektörde çalışmaya itmiştir (Aslantürk ve Tunç, 2018, 143). Aile ve Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yayınladığı istatistiki bilgilere göre 2016'daki yönetmelikten sonra çalışma izni alan Suriyeli sayısı şu şekildedir 2016'da 13.290, 2017'de 20.966, 2018'de 34.573 olarak belirtilmiştir (Aile ve Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yabancıların Çalışma İzinleri). Türkiye'de gayriresmi olarak iş piyasasına katılan Suriyeli göçmenlerin sayısının 800 bin ile 1.2 milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir (Şentürk, 2020, 22). Bu verilerin de ifade ettiği gibi çalışma iznine sahip olan Suriyeli sayısı oldukça sınırlıdır. Suriyeliler, iş gücü piyasasında kendine bir yer ararken yerel halk ve işverenler tarafından çeşitli ayrımcı ve dışlayıcı müdahalelerle karşılaşmışlardır. Suriyelilerin, iş gücü piyasasında kendine yer bulması yerel halk tarafından kaygıyla karşılanmıştır. Suriyeli işçiler, işimizi elimizden alıyorlar, iş gücünü ucuzlatıyorlar ifadeleri ile protesto edilmişlerdir (Erdoğan, 2018b, 82). Suriyeliler iş gücü piyasasında daha çok bağımlı olarak çalışmaktadır. Bu sektörlerin başında; inşaat, tarım, ticaret ve sanayi gelmektedir. Bağımlı çalışma koşullarında Suriyelilerin sıklıkla karşılaştığı bir sorun ise yerli işçinin yarısı kadar ücret alınmasıdır. Düşük ücrete çalışmak zorunda bırakılmasının yanında bazı durumlarda hak ettikleri ücretleri ödenmemektedir (Lordoğlu, 2017, 126-127). Suriyelilerin zorlandıkları sorun alanlarının başında iş gücü piyasası gelmektedir. Niekim Suriyelilerin % 36,2 oranı, çalışma koşullarında sorun yaşıyoruz cevabını vermişlerdir (Erdoğan, 2020, 141).

Suriyelilerin ekonomik güce erişmesi ve Türkiye ekonomisine katkı sağlaması açısından iş gücü piyasasında rol oynamaları da oldukça önemlidir. Bunun yanında ülke ekonomisine potansiyel katkı sağlayabilecek olan profesyonel meslek sahibi Suriyelilerin diploma denkliğine yönelik çalışmalar vardır ancak bu çalışmalar hızlandırılmalıdır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler için yürütülen hizmetleri sıralarken herhangi bir mesleği olmayan Suriyeli yetişkinlere eğitim merkezlerinde meslek edindirme çalışmaları yürütüldüğünden bahsetmiştir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>, 2021). Meslek edindirme kursları ile yerel halk tarafından talep görmeyen ancak sanayide ihtiyaç duyulan meslek kollarının işçi talebi karşılanabilir. Suriyelilerin işgüne uyumu konusunda yerel yönetimlerin farklı görüş ve uygulamaları da görülmektedir. Yerel yönetimlerin sahip oldukları siyasal konumları, yönetim anlayışı ve uygulamalara yansımaktadır. Örneğin 31 Mart Yerel Seçimlerinde Bolu Belediye Başkanı seçilen CHP'li Tanju Özcan "Yabancı Uyruklulara Yardımı Kesin" talimatı vermiştir (Koyuncu, 2019).

Suriyelilerin ekonomi konusunda yaşadıkları sorunları aşmaya yönelik çeşitli kurumlarca çalışmalar geliştirilmiştir. Türkiye'deki Suriyelilerin ekonomi ve iş gücü piyasasında yaşadığı sorunlar

noktasında, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) ortaklığında Avrupa Birliği finansmanı ile “Mahir Eller Projesi” hayata geçirilmiştir. Bu proje ile 30 bin kişiye mesleki beceri edindirilecek, 20 bin kişiye yetkinlik belgesi verilecek, 3 bin kişiye de istihdam sağlanacaktır (TOOB, 14.11.2018). Suriyeli iş gücünün Türkiye ekonomisine kazandırılması için devlet kurumları çeşitli meslek kursları ve istihdam projeleri başlatılmıştır. Sivil toplum kuruluşları oluşturdukları işbirliğiyle Suriyeli iş gücü piyasasına destek vermeye çalışmıştır. Ekonomi ve iş gücü piyasasında yapılan uyum çalışmalarında devlet projeleri ön plana çıkmaktadır. Yerel yönetimler ve STK’ların çalışmalarının daha sınırlı kaldığı söylenebilir. Bunun nedeni olarak bu konuda çalışma yapmak yerel yöneticilerin tasarrufunda olması gösterilebilir. Ayrıca ekonomi/istihdam odaklı projelerin daha maliyetli olması da bir diğer nedene işaret edebilir. Suriyeli çocuk işçilik sorunu, kayıt dışılık, emeğin ucuzlaması ve kötü çalışma koşulları göz önünde bulundurulduğunda yapılan çalışmaların birer başlangıç olduğu ancak geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

3.2. Devlet, Yerel Yönetim ve Sivil Toplu Kuruluşlarının Eğitim Alanında Yaşanan Sorunlara Yaklaşımları

Büyük göç akının ardından ülkemize gelen çocuk nüfusu ve burada doğan, büyüyen Suriyeli çocuklar düşünüldüğünde eğitim oldukça kritik bir noktayı oluşturur. Göç süreci geçicilik üzerinden değil de kalıcılık üzerinden şekillendiğinde, özellikle temel eğitim geleceğe dair planlama yapması gereken alanların başında gelir. Göçün ilk yıllarında Suriyeli çocukların eğitimi geçicilik üzerinden yapılandırılmıştır. 2012’de dönemin Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer bu konuya ilişkin kamplarda kalan Suriyeli çocukların Arapça eğitimlerine devam edeceğini belirtmiştir (Haberler.com, 01.08.2012). Göçün ardından kısa süre zarfında geri dönüşün olacağı görüşü hâkimdi. Suriye’deki gerginliğin büyümesi ve göçün devam etmesiyle yani Suriyelilerin kalıcılaşan nüfusa dönüşmesiyle eğitim politikalarında da yeni kararlar alınmaya başlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Suriyeli çocukların eğitimi meselesinde kendi kurumu içerisinde ihtiyaca yönelik başkanlık düzenlemesine gitmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı “Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü” bünyesinde “Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı” 2016 yılında oluşturulmuştur. 2019-2020 eğitim öğretim döneminde Türkiye’de eğitim çağında Suriyelilerin sayısı 1.082.172’dir. 2019-2020 eğitim döneminde kayıtlı olan Suriyeliler ise 684.919 kişidir, oransal olarak % 63,29’a denk gelmektedir (MEB, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2020).

Suriyelilerin ülkemizde kalıcılığı üzerinden eğitim modeli tasarlanmasının gerekliliği yıllar sonra da olsa anlaşılmıştır. Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) vasıtasıyla Suriyeli çocukların Türkçe yeterliliğinin gelişmesi ve Türkiye eğitim sistemine entegrasyonun sağlanması için öğrencilerin GEM’lerden devlet okuluna yönlendirilmesine karar verilmiştir. Türkiyeli ve Suriyeli çocukların aynı okulda ve sınıfta eğitim almaya başlaması toplumsal uyumu kolaylaştırıcı bir rol üstlenmiş olabilir. Ancak Suriyeli çocuklar Türkçe eğitim veren devlet okullarında eğitim göreceği için anadilde eğitim alamamış olacaktırlar (Erdoğan ve Tarhan, 2016, 14). Türkiye’de bulunan her yaş grubundan Suriyelilerin topluma uyum sağlama sürecinde, eğitim önemli ve başat bir alanı oluşturmaktadır. Bununla birlikte Suriyeliler içindeki çocuk ve genç nüfusun ağırlığı, özellikle okul çağındaki Suriyeli çocuklara yönelik uyum çalışmaları oldukça önemlidir. Suriyeli veliler çocuklarının Türkiye’de aldıkları eğitimi değerlendirirken Türkiye’de yaşamın gereği olarak dil öğreniminin esas olduğunu vurgulamışlardır. Bunun yanında anadilleri Arapça’yı unutmalarından çekindiklerini de belirtmişlerdir. Veliler devlet okullarında Arapça derslerinin de olmasını talep etmişlerdir. Suriyeli veliler Türkiye’de uzun bir süre daha yaşamayı planlasalar da uygun bir geri dönüş umudunu korumakta, çocuklarını o kültür ve dilden de kopmamaları gerektiğini düşünmektedirler (Emin, 2019, 113-117).

Suriyeli çocukların eğitim hayatında karşılaştıkları uyum sorunlarını ele alırken savaş travması yaşadıklarını yeni bir ülkeye, kültüre, dile, hayata, okula adapte olmaya çalıştıkları unutulmamalıdır. Travmatik süreç yaşamış olan bu çocukların eğitim hayatı boyunca rehberlik desteği alması uyum sürecini kolaylaştırıcı bir unsur olabilir. Milli Eğitim Bakanlığı, Suriyeli çocukların eğitime uyumları konusunda öğretici kadroya da ayrı bir eğitim almasına karar vermiştir. Başkanlık bünyesinde savaş travması yaşamış olan Suriyeli çocukların okullandırılması sağlanacak. Ayrıca eğitim ortamına dışlanmaya maruz kalmadan uyum sağlayabilmeleri için okul yönetim, öğretmen ve personele eğitimler verilecektir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2016). Bu çalışma, Suriyeli çocukların okula uyumunu kolaylaştırıcı bir etki sağlayabilir. Türkiye’de bulunan Suriyeli çocukların eğitime erişimlerini iyileştirmek için uluslararası kapsayıcılığı bulunan çeşitli projeler geliştirilmiştir. Bu projelerden biri PIKTES (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi) Milli Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Birliği ortaklığınca gerçekleştirilmektedir. Bu proje Avrupa Birliği tarafından fonlanmaktadır. 03.10.2016 yılında 26 ilimizde

halen uygulanmaya devam etmektedir. 2018 Aralık ayında 2. Fazına başlayan proje 2021 Aralık ayında kadar sürdürülecektir. Suriyeli çocukların sosyal uyumunu geliştirmek için dil eğitimleri, uyum faaliyetleri, kırtasiye yardımı gibi çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir (PİKTES, 2020). Bir diğer önemli proje ise Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) 2003 yılından itibaren ülkemizde uygulanan bu proje 2017 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türk Kızılay, UNICEF iş birliği ile Türkiye’de bulunan geçici koruma kapsamındaki okul çağındaki çocukları da kapsayacak şekilde genişletildi. Proje kapsamında okullaşma oranını arttırmak, ailelere maddi eğitim desteği ile okul hayatlarının sürdürülebilir olması hedeflenmektedir. Çocukların yaşı, cinsiyeti ve sınıfına göre yardım miktarı belirlenir. Bu proje Avrupa Birliği, Norveç ve ABD tarafından fonlanmaktadır (UNICEF, Şartlı Eğitim Yardımı). Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli çocukların eğitim hayatına katılmasındaki önemli bir engel olan maddi sınırları aşma konusunda geliştirilen projeler oldukça önemlidir.

Suriyelilerin eğitim alanında karşılaştıkları sorunlarına yönelik çeşitli sivil toplum kuruluşlarının projeleriyle çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Suriyelilerle çalışan sivil toplum kuruluşları incelendiğinde eğitim alanında çeşitli projelerin geliştirildiği görülmektedir. Türkçe dil desleri, mesleki eğitimler (kuaförlük, teknolojik tamir programları, girişimcilik eğitimleri) bunlar arasında sayılabilir (Suriye Forum Derneği, 2020, 13). Eğitim üzerine tasarlanmış olan projeler istihdam ve sağlığa yönelik projelere göre daha düşük bütçelerle gerçekleştirilebilir. Bu nedenle çoğu sivil toplum kuruluşunun eğitim ve dil desteği üzerine çalışmaları bulunmaktadır. Merkezi yönetim alanında çeşitli çalışmalar yaptığı gibi yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları da Suriyelilerin toplumsal uyumu ve eğitimi üzerine aktif olarak çalışmaktadır. Sultanbeyli Belediyesi Strateji Geliştirme Müdürlüğü koordinasyonunda 2014 yılında ilçede Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma Dayanışma Derneği kurulmuştur. Bu ortaklık kapsamında birçok projeye öncülük yapmışlardır. Yapılan projeler şu şekilde sıralanabilir; “Göçmen Sağlığı Merkezi, Tercümanlık Hizmetleri, Rehabilitasyon ve Psikolojik Destek Merkezi, Türkçe Eğitim Merkezi, Sosyal Uyum Birimi, Koruma Birimi, Sosyal Hizmet Birimi, Hukuki Danışmanlık, Kadın Dayanışma Merkezi, Sosyal ve İnsani Yardım, İş ve Meslek Danışmanlığı, Çalışma İzni ve Ruhsatlandırma, Mesleki Eğitim ve Hobi Faaliyetleri, Çocuk Dostu Alan, Çocuk ve Gençlik Eğitim Merkezi, Mülteciler Anaokulu, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Birimi, Aile ve Bebek Destek Programı, Sultanbeyli’deki Dezavantajlı Etnik Mülteci Grupların Sosyal Uyum İle Güçlendirilmesi Projesi, Suriyeli Mültecilere Yönelik Psikolojik Tarama ve Müdahale Faaliyet” (<http://www.reslogproject.org/proje-dokumanlari-goc-hikayeleri-sultanbeyli-belediyesi/>, 2020). Suriyelilerin eğitimi konusunda çalışmalar gerçekleştiren diğer yerel yönetimler arasında Esenyurt Belediyesi örnek gösterilebilir. Esenyurt Belediyesi, Suriyeli Mülteci Öğrenciler Okulu açmıştır. 13 derslikli okulda 620 öğrencinin eğitim göreceği ifade edilmiştir. Okul Suriye müfredatına göre eğitim uygulanacaktır. Ayrıca İngilizce, Türkçe, matematik gibi birçok dersin de öğretileceği belirtilmiştir.

Suriyeli çocukların okullaşma oranı göz önüne alındığında ciddi bir oranın okul hayatına kazandırılmadığı görülmektedir. İlköğretim düzeyinde eğitime katılma oranı artmaktayken, eğitim derecesi yükseldikçe katılım azalmaktadır. Suriyeli çocukların geçim sıkıntısı, ekonomik kaygılar, kız çocuklarının erken evlendirilmesi nedeniyle okul hayatından uzaklaştığı söylenebilir. Suriyeli çocuklar, GEM’lerde Arapça, Türkçe ikili dil eğitimi almaktaydılar. Suriyelilerin ülkedeki kalıcılığı ve uyumun arttırılmasına yönelik geliştirilen bir sonraki adımda GEM’lerin kapatılmasına karar verilmiştir. Suriyeli ve Türkiyeli çocukların devlet okullarında birlikte eğitim görmesi gündeme gelmiştir. Türkçe eğitim verildiği devlet okullarında Suriyeli çocukların dil bariyeri ile karşılaştığı görülmüştür. Suriyeli çocukların Türkçe’ye tam anlamıyla hakim olamaması ders başarılarını da etkilemiştir. Devlet kurumu diğer ortaklarıyla beraber Suriyeli çocuklara eğitim yardımı vermektedir. STK’ların Suriyelilerin eğitime uyumu konusunda dil çalışmaları ve mesleki eğitimleri ön plana çıkmaktadır. Yerel yönetimlerin de STK ve diğer ortaklarla beraber eğitim merkezleri açtığı, dil kursları ve uyum faaliyetleri yürüttüğü görülmüştür. Eğitim ve dil konusu bütün kurumların öncelikli, çalışma alanlarından birini oluşturmuştur. Devlet, yerel yönetim ve STK’ların Suriyelilerin eğitimi konusunda dil desteği, meslek kursları, ders başarısını geliştirmeye yönelik çalışmalara öncelik vermişlerdir.

3.3. Devlet, Yerel Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Sağlık Alanında Yaşanan Sorunlara Yaklaşımları

Sağlık kurumu, ruhsal ve bedensel iyilik halini ayırım yapmadan gözetken ve toplumun temelini oluşturan kurumlardandır. Sağlık hizmetlerine erişim genç, yaşlı, ırk, milliyet ayrımcılık gözetmeksizin herkesi ilgilendirmektedir. İç savaştan kaçarak Türkiye’ye gelen Suriyeliler için de sağlık sistemine erişim oldukça hayattır.

Suriyelilerin Türkiye'ye geldiği ilk yıllarda sadece kamplarda kalan Suriyeliler ücretsiz sağlık hizmetine erişebilmekteydi. Suriyeli nüfusun artması yeni düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. AFAD'ın 18 Ocak 2013 tarihli 2013/1 sayılı genelgesiyle kamp dışında olan Suriyeliler de ücretsiz sağlık hizmetine dâhil edilmiştir (Erdoğan, 2018b, 90- 92). Sağlık alanında yaşanan toplumsal uyum sorunlarından biri sınır illerinde yaşanan hasta yoğunluğudur. Sınır illerimizdeki sağlık kuruluşları göç akınından doğrudan etkilenen merkezlerdendir. Sınır il hastanelerinde oluşan yoğunluk Suriyeli ve yerel halkın karşı karşıya geldikleri tepki alanı yaratmaktadır. Sınır illerinde görev alan sağlık çalışanlarının iş yükünün artması, kapasite üzerindeki yük oluşturmaktadır. Yerel halk hastanelerdeki kalabalıktan, uzun sıraların oluşmasından Suriyelileri sorumlu tutmaktadır. Suriye sınırı olan illerdeki devlet hastanelerinde % 30 ve % 40 kapasite ile Suriyelilere hizmet verilmektedir. Suriyelilerin gelmesiyle yürütülen sağlık sistemi ve planlanan çalışmalar da etkilenmiştir (Oytun ve Gündoğar, 2015, 20). Suriyeli göçmenlere yönelik sağlık hizmetleri alanında 2015 ve 2016 yıllarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. 2015 yılında T.C. Sağlık Bakanlığı'nca Göçmen Sağlığı Merkezi (GSM) kurulmuştur (Keleşmehmet, 2018, 121- 122). Göçmen Sağlığı Merkezleri (GSM) Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin sağlık hizmetlerine ulaşımını kolaylaştırıcı bir yol olarak kurulmuştur. Bu merkezler, koruyucu sağlık hizmetlerinin sağlamak amacıyla, hastanelerin yükünü hafifletmek üzerine sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde açılmıştır. GSM'lerde, Suriyeli sağlık personeli görev almakta ayrıca Arapça ve Türkçe bilen hasta yönlendirme görevlileri çalışmaktadır (Göçmen Sağlığı Merkezi, 2020).

Fiziksel ve bulaşıcı hastalıkların yanı sıra savaş travması yaşamış Suriyeli halkın psikolojik desteğe ihtiyacı ve ulaşımı da sağlık hizmetleri açısından önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Afad'ın geçici barınma merkezinden 7.860, geçici barınma merkezleri dışında yaşayan 7.320 Suriyeli ile yapmış olduğu araştırmada "Suriyeli Sığınmacılar veya Aile Üyeleri Psikolojik Desteğe Gereksinimleri Olduğunu Düşünüyorlar mı?" sorusuna; kampta yaşayan erkeklerde % 50, kadınlarda % 55 oranında gereksinim duyduğunu ifade edilmiştir. Kamp dışında yaşayan erkeklerde % 46 kadınlarda, % 49 evet yanıtı alınmıştır (Afad, 2013, 40). Sağlıklı olma hali fiziksel ve ruhsal iyiliğin kesişimi olarak bakıldığında savaş ve zorunlu göç travma sonrası stres, kaygı ve yaratabilecek koşulları oluşturmaktadır. Bu noktada olası psikolojik destek ihtiyacının ortaya çıkması oldukça olası ve desteğin sağlanması kritiktir.

Covid-19 sürecinde Suriyelilerin sağlık durumları üzerinde ayrıca durmak gereklidir. Bulaşım gücünü sosyal temasdan alan bu hastalık Suriyeliler için de hayati risk taşımaktadır. Murat Erdoğan küresel salgında Suriyeliler'in durumunu şu şekilde ifade etmiştir: "Türkiye'de kamplarda şu an 60-63 bin kişi var. Ülkemizdeki mültecilerin yüzde 98'den fazlası, bizlerle birlikte şehir hayatı yaşıyor. Dolayısıyla onların yaşayacağı sorun, bizim de yaşayacağımız bir sorun anlamına geliyor." (Yazar, 2020). Bu ifadeyi tersinden okumak da mümkündür, yani bizim yaşadığımız salgın sorununu, Suriyelilerin de yaşadığı anlamına gelmektedir. Ülkemizde yaşayan Suriyeliler için sokağa çıkma kısıtı, maske kullanımı, yeni hijyen alışkanlıkları ve yeni normaller anadillerinde anlatılması büyük önem taşımaktadır. (Covid-19) salgını sebebiyle, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, İl Göç İdaresi Müdürlükleri, Geri Gönderme Merkezleri, Geçici Barınma Merkezleri ile Kabul ve Barınma Merkezlerinde çeşitli önlemler alınmıştır (Mülteci-Der, 2020).

Yerel yönetimlerin Suriyelilerin sağlığı konusundaki geliştirdikleri yaklaşımlara Sultanbeyli Belediyesi ve Mülteciler Derneği'nin çalışmaları örnek gösterilebilir. Bölgede kurulan Sultanbeyli Mülteciler Sağlık Merkezi'nde 10 poliklinikte 19 Suriyeli sağlık çalışanı görev almaktadır. Bu merkez günlük ortalama 350-400 kişiye hizmet vermektedir. Ayrıca o bölgede Sultanbeyli Mülteciler Rehabilitasyon Merkezi kurulmuştur. Fiziksel engelliler ve psikolojik desteğe ihtiyaç duyanlar ve protez ihtiyacı bulunanlara destek verilmektedir (Raporlar.org, 2018, 18). Belediyeler kısıtlı kaynaklara sahipken yapmak istedikleri projeleri dernekler desteği ve ortaklığı ile gerçekleştirebilir. İstanbul'da Suriyelilere ilişkin çalışmalar yürüten bir diğer yerel yönetim ise Şişli Belediyesi'dir. Şişli Belediyesi 2015 yılında Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü altında Göç Birimi'ni kurmuştur. Göç biriminde sosyolog ve psikologlar görev almaktadır. Göç Birimi, sosyal uyum konusunda çalışmalar yürütmekle birlikte sağlık hizmetleri, psikolojik tedavi desteği de sunmaktadır (Başaran, 2016). İki farklı siyasi yapılanmaya sahip yerel yönetim Suriyeliler konusunda benzer ve etkili çalışmalara imza atmışlardır. Suriyeliler konusunu siyaset üstü, insalık temelli ele alındığında hak temelli hizmet vermek ön plana çıkmaktadır.

Suriyelilerin sağlık alanına erişimi hayati önem taşımaktadır. Devlet kurumları bu durumdan hareketle temel sağlık hizmetlerine ulaşımını ülke genelinde mümkün kılmıştır. Sağlık alanındaki bir diğer önemli devlet projesi ise Göçmen Sağlığı Merkezleri'dir. Suriyelilerin, Arapça olarak sağlık sorunlarını tanımlayabileceği Suriyeli sağlık çalışanlarının bulunduğu GSM'ler açılmıştır. Yerel yönetimlerin de STK ortaklığında Suriyelilerin sağlık merkezi açtığı uyum ve sağlık hizmetleri verdiği görülmüştür. Devlet kanun koyucu ve uygulayıcı konumu neticesinde Suriyelilerin sağlığa uyumu konusundaki çalışmalarıyla ön plana

çıkılmaktadır. Yerel yönetim ve STK'larında da erişim ve imkanları dâhilinde bu sürece katılım gösterdiği söylenebilir.

3.4. Devlet, Yerel Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Topumsal Kabul ve Kültürel Alanlarda Yaşanan Sorunlara Yaklaşımları

Göç sonrası yaşanan uyum problemlerinden biri de kültürel alanda gerçekleşmektedir. Göçmenler kültürlerini de beraberinde getirmektedirler. Yeni yerleşim yerlerinde karşılaştıkları farklı kültürel değerlerle çatışmalar yaşayabileceği gibi uyum da sağlayabilirler. Kültür, toplumun her alanında kendini göstermektedir. Kültürün; toplumsal yaşayış, inanış ve düşünme şekli üzerindeki belirleyiciliği nedeniyle uyum sürecindeki etkisi büyüktür.

Suriyeli sığınmacılar ilk yıllarda daha çok sınıra yakın kentlere yerleşmişken, süreç içerisinde tüm kentlere yerleşmişlerdir. Bir diğer deyişle ülke nüfusunun daha geniş coğrafyasındaki insanlar, Suriyeli sığınmacılarla temas etmeye başlamışlardır. Erdoğan'a göre Türk toplumu Suriyeliler ile arasına çok ciddi bir kültürel mesafe koymaktadır (2018a, 243). Bu kültürel mesafenin oluşmasında, yerli nüfusun Suriyelilere ilişkin algısı etki etmektedir. Murat Erdoğan'ın 2014'de 1501 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile gerçekleştirdiği *Suriyeliler Barometresi* kitabında yer alan "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum" konulu araştırması yerel halkın Suriyeli algısına yönelik bir çerçeve sunmuştur. "Suriyelilerin Türkiye'de kalması büyük sorunlara yol açabilir" önermesi % 76,5 katılıyorum, % 16,5 katılmıyorum, % 7,0 ne katılıyorum ne katılmıyorum olarak yanıtlanmıştır. "Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayacağına inanıyorum" önermesi ise % 20,6 katılıyorum, % 66,9 katılmıyorum, % 12,5 ne katılıyorum ne katılmıyorum şeklinde yanıt bulmuştur (Erdoğan, 2018a, 97). Yerel halkın bu yaklaşımı Murat Erdoğan'ın Suriyeliler Barometresi 2017 araştırmasında da kendini tekrarlamıştır. Türk toplumunun Suriyeliler ile huzur içinde yaşayacaklarını düşünenler % 11,4 gibi düşük bir oranda seyretmektedir. Suriyeliler ile huzur içinde yaşanamayacağını düşünenler ise % 75 gibi yüksek bir orandadır. Buna benzer şekilde Suriyelilerin kültürel zenginlik katmayacağına inananlar % 84,4 iken Türk ekonomisine katkı vermediklerine inananlar % 82 olarak karşımıza çıkmıştır. Bu veriler ışığında Türk toplumunun ortak yaşam için hazır hissetmediği söylenebilir (Erdoğan, 2018a, 167). Bu veriler yerel halkın Suriyelilere karşı tepkiselliğine dikkat çekmektedir. Oytun ve Gündoğan, Suriyelilerin toplumsal uyumu ve karşılaşılan sorunları şu şekilde belirtmektedir: "Türkiye'deki Suriyeliler konusu her şeyden önce bir sosyal uyum sorunudur. Sığınmacılar ile yerel halk arasında farklı dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan sorunlar yerel tepkinin en önemli nedenidir. Bunun yanı sıra, çok eşliliğin ortaya çıkması, buna bağlı boşanmaların artması, kadın ve çocuk istismarının yaşanması, bazı şehirlerde etnik ve mezhepsel kutuplaşmaları körüklemesi ya da yaratması, çarpık yapılaşma ortaya çıkan toplumsal etkiler arasında sayılabilir" (2015, 16).

Yerel halk ve Suriyeliler arasındaki kültürel farklılıklar uyum sorununa neden olabilmektedir. Ancak kültürel farklılıkların ötesinde iki ülke insanları arasında benzerlik durumları da önemlidir. Erdoğan'a göre Suriyelilerle kültürel benzerlik olduğunu kabul eden Türklerin oranı 2019 yılında yapılan araştırmada % 7'iken (2020, 61); Türklerle kültürel benzerlik olduğunu kabul eden Suriyelilerin oranı ise % 56,8'tir (Erdoğan, 2020, 203). Suriyelilerle ilgili kamuoyunda eksik ve yanlış bilgilerden yalıtılmış sosyal temas ne denli fazla olursa, iki toplum arasındaki kültürel etkileşim düzeyi artacağı gibi, ortak kültürel ve insani değerlerde buluşma oranı da yükselecektir. Suriyelilerin Türkiye'deki onuncu yılı geride kalırken, Suriyelilerin kalıcı bir nüfusa doğru evrildiği iki toplum tarafından da kabul görmektedir. Nitekim Suriyeliler arasında yapılan araştırmada, "Suriye'ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum" diyenlerin oranı 2017'de % 16,7'ken, 2019'da bu oran % 51,8'e yükselmiştir. Suriyelilerin ülkelerine geri gitmeyecekleri yaklaşımı, Türkler üzerine yapılan araştırmalarda da yükselmektedir (2020b, 176). 2017 yılında Suriyelilerin "Hiçbiri geri dönmez" diyen oranı % 38'ken, 2019'da bu oran % 48,7'ye yükselmiştir (Erdoğan, 2020, 95). Dolayısıyla her iki toplumun yarıya yakınında da kalıcılık fikri konusunda buluşmakta olup, zor olanın toplumsal uyum perspektifi noktasında ortak bir gelecek inşa etme yolunun nasıl inşa edileceğidir.

Türkiye'de merkezi yönetimin Suriyelilere yönelik toplumsal uyum ve kabul alanında alanda yapılan çalışmaları incelemeye başlamadan önce adını sıklıkla duyduğumuz SUY Projesini tanımlamak gerekmektedir. SUY'un açılımı, Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programıdır. Devlet kurumlarınca geliştirilen uyum ve kabul çalışmalarını ve yaklaşımlarını örnekler üzerinden inceleyebiliriz. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün "Uyum Çocuk" adlı web sitesi Türkiye'de bulunan binlerce göçmen çocuğun toplumsal uyumunu koylaştırmak amacıyla kurulmuştur. Sitede yerel ve göçmen çocukların farkındalık kazanması için çeşitli eğitici müzik, video, masallar ve oyunlar bulunmaktadır. Ayrıca ebeveynlere yönelik içerikler de hazırlanmıştır. Uyum çocuk web sitesinde farklı kültürlerden oyunlara, hikayelere yer verilmiştir. Çocukların farklılıklar üzerine düşünmesi ve empati kazanması hedeflenmektedir (uyumcocuk.gov.tr). Web sitesinde aynı zamanda İngilizce ve Arapça dil seçenekleri de mevcuttur. Web

sitesi üzerinden tasarlanan bu proje geniş bir kullanıcı kitlesine ulaşmak için oldukça kullanışlıdır. Dil seçeneğinin olması kapsayıcı bir yaklaşımın benimsediğini gösterebilir. Uyum projesinin çocuklar üzerinden geliştirilmesi de önemlidir. Toplumsal uyumla ilişkili geliştirilen projeler çeşitlilik göstermektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile birlikte uluslararası ve geçici koruma kapsamındakiler, göçmenlerin toplumsal uyum konusunda karşılaştıkları sorunların dinlenmesi ve çözüm önerilerinin birlikte konuşulması için “Uyum Biz Bize Sohbetler” etkinliği tasarlamışlardır. Valilikler, sivil toplum kuruluşları, yerel ve yabancı kanaat önderlerinin de katılımıyla 18 farklı ilde gerçekleştirilmiştir (goc.gov.tr, bizbize). Ayrıca yine aynı müdürlük tarafından yabancılar ve yerel halkın sosyal bağlarını güçlendirmek için çeşitli illerde “Uyum Mahalle Buluşmaları” gerçekleştirilmektedir (goc.gov.tr, uyummahalle). Yerel halkla birlikte uyum buluşmaları, sorun alanları üzerine birlikte düşünme fırsatı yaratılması ve de sivil toplum kuruluşlarının da katılması önemlidir.

Suriyeli gerçekliğinin toplumsal uyum ve kabulünün öneminin, kamu kurum ve sivil toplum kuruluşlarınca göz ardı edilmesi mümkün değildir. Suriyelilerin toplumsal uyumu meselesi merkezi idarelerinin çalışma alanını kapsadığı gibi yerel yönetimlerin de etki alanına girmektedir. Yerel yönetimlerin bu konuya ilişkin yaklaşımları farklılıklar taşıyabilmektedir. Hatay ve Gaziantep illeri, yoğun bir Suriyeli nüfusa sahiptir. Ancak bu illerin yerel yöneticileri bu konuya ilişkin farklı görüşlere sahiptirler. Görüş farklılıklarının Suriyelilere yönelik algı ve uygulamada da farklılıklar yarattığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda belediye başkanlarının ifadelerini karşılaştırmak mümkündür. Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı Lütfü Savaş yapmış olduğu açıklamasında şu ifadeleri kullanmıştır: “Suriye Sınırında güvenli bölgeler oluşturulsun. Bunlara orada bakılsın. Her türlü ihtiyacı giderilsin. Ekonomik olarak daha ucuza mal olurdu bize. Sosyolojik olarak da hiçbir sorunumuz olmazdı... Bizim misafir dediğimiz başkasının mülteci dediği bu insanların kalıcı olmasını istemiyoruz” (Sözcü Gazetesi, 25.02.2020). Kalıcı olması istenmeyen Suriyeli vurgusunun olduğu bir yönetim anlayışında sosyal uyum üzerine konuşmak çok da gerçekçi olmamaktadır. Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Fatma Şahin’in, “Göçmen Akını ve Yerel Yönetim” adlı paneldeki ifadeleri şu şekildedir: “Gaziantep modelinin bir dünya modeline dönüşmesini arzu ediyorum. Birlikte Yaşam Modeli’ni oluşturamazsak ırkçılık aratacaktı, nefret söylemleri artacaktı, radikalizm artacaktı ve terörizme altyapı oluşturacaktı... Bizde çok güzel bir söz var, insanlar tanımadığının bilmediğinin düşmanıdır derler. Birlikte Yaşam Modeli, ortak duyu ve ortak insani bakışı değiştirdi” (Anadolu Ajansı, 2019).

Sivil toplum kuruluşlarının Suriyelilerin toplumsal uyumu konusundaki çalışmaları çeşitlilik göstermektedir. Gaziantep merkezli bir dernek olan Anadolu Platformu, Suriyeli sanatçıların filmlerini gösteriyor, eserlerini sergiliyor ve akademisyenlerle bir araya gelip rapor hazırlıyorlar. Bunun yanında Suriyelilerin işlettiği kültür merkezlerinde, Ad. Dar, Hamiş ve Pages Bookstore, film ve müzik etkinlikleri, sanat tartışmaları, çeşitli atölyeler, dil kursları düzenlenmektedir. Çok uluslu olan bu merkezler kültürler arası alışveriş için alan yaratmaktadır (Mackreath ve Sağnıç, 2017, 22). Suriyelilerin kültürel uyumu konusu devlet, kimi yerel yönetim ve STK’larca önemsenmiş ve destekleyici çalışmalar yürütülmüştür. Suriyelilerin Türkiye’ye gelişinden günümüze geçen süre zarfı düşünüldüğünde, kimi konularda ilerleme kaydedildiğini, bazı alanların ise sorunlu olduğunu ortaya koyan raporlar bulunmaktadır. Nitekim “MIPEX 2016-2020 Türkiye Karnesi” raporuna göre, Türkiye 2014-2019 yılları arasındaki entegrasyon politikası önemli bir ilerleme göstermiştir. Türkiye, 2014 yılında 26 puan alan ve “göç alan; ancak entegrasyon politikaları olmayan” ülke kategorisinde sayılmaktaydı. 2019 yılında ise 43 puan alarak “kapsamlı entegrasyon politikaları olan ülke” kategorisine girmiştir. Çalışmanın verilerine göre eğitim, sağlık alanlarında entegrasyon çalışmaları ilerleme göstermiştir. Siyasi katılım, iş gücü piyasa hareketliliği, ayrımcılıkla mücadele gibi konularda ise gelişmesi gereken alanlar olarak tanımlanmıştır (MIPEX, 2020).

4. YÖNTEM

Bu çalışmada benimsenen metodolojik yaklaşım, yorumlayıcı (anlayıcı) sosyal bilim yaklaşımıdır. Yorumlamacı yaklaşımda olan araştırmacının amacı, “Dünyayı yorumlamak, sosyal gerçekliği anlamak, anlamlara önem vermektir” (Sarantakos’dan aktaran Kümbetoğlu, 2019, 207). Göçmenlere yönelik uyum çalışmalarını ve deneyimleri, yorumlayıcı bir yaklaşımda nitel araştırma olarak yürütmek; göçmenlere yönelik süreçlerin anlam dünyaları, dışarıdaki gerçekliğe göre değil de, araştırmanın bağlamında ele alınır ve onunla ilgili olan açık/örtülü öncüllerle ilişkilendirilir (Iosifides ve Sporton’dan aktaran Iosifides, 2019, 115). Bu çalışmada da yapılmak istenen, zorunlu göç kapsamında Türkiye’ye gelen Suriyelilerin toplumsal uyumu konusunda rol oynayan devlet, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının ekonomik, eğitim, sağlık, kültürel alanlarda toplumsal uyuma dönük yaklaşımları ve çalışmaları yorumlayıcı sosyal bilim yaklaşımı ile değerlendirilmektedir. Bu yaklaşımla birlikte toplumsal uyum sürecinin gelişimi, uygulama

pratikleri ve uyuma etkisi, karşılaşılan sorunlar ve çözüm alanları anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu araştırma betimleyici (tanımlayıcı) bir araştırma modeli olup, ele alınan problem üzerine durum analizi yapılmıştır. Bu çalışmanın araştırma problemi çerçevesinde oluşturduğumuz, devlet-yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının Suriyelilerin toplumsal uyumuna ilişkin sorun alanlarına ilişkin yaklaşımları ve çalışmalarının betimsel analizi çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca görüşülen kurum/kuruluş yetkililerin ifadelerinde, Suriyeliler konusundaki uyum yaklaşımlarının temel yönleri açığa çıkartılmaya çalışılmıştır. Kitzinger ve Kvale'in ifadesiyle betimsel analizin amacı, araştırma kapsamında görüşme ve gözlemlerden toplanan verilerin düzenlenmesi ve de yorumlanmasıdır (Aktaran Baltacı, 2019, 379).

Bu çalışma nitel araştırma yöntem ve tekniklerine dayanan bir araştırmadır. Çalışmada ele alınan araştırma problemi kapsamında, kurum/kuruluş yetkilileriyle bazı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerle, İzmir'deki Suriyelilerin toplumsal uyumunda devlet-yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının yaptıkları çalışmalar ile ilgili ulaşılan bilgi ve belgelerin ötesine geçilmesi amaçlanmıştır. Rubin ve Rubin'e göre nitel görüşmeler aradıkları enformasyonun türüne göre birbirinden ayrılmaktadır. Belirli olaylar ya da süreçleri öğrenmek isteyen araştırmacılar konu merkezli (topical) görüşmeleri kullanırlar (Aktaran Kuş, 2007, 87). Dolayısıyla bu araştırma nitel veri toplama teknikleri olan konu merkezli görüşmelere yer verilmiştir. Devlet, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının yetkilileriyle yapılan görüşmeler, araştırma problemi çerçevesindeki analizleri sınamak açısından oldukça faydalı olmuştur. Bu araştırma kapsamında 21 kişiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir ve görüşmecilere 17 soru yöneltilmiştir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde kimi görüşmeciler kişisel bilgilerini ve yaşlarını paylaşmak istememişlerdir. Görüşmecilerden bazılarında mail ile ulaşılmıştır. Mail yolu ile görüşme sorularını yanıtlayan görüşmecilerden bazıları yaşlarını paylaşmamıştır. Kimi görüşmecilere bu bilgi tekrar sorulduğunda geri dönüt alınamamıştır. Bu yüzden görüşmeci listesinde kimi görüşmecilerin yaş bilgisi boş olarak bırakılmıştır.

Tablo 1: Görüşmecilerin Listesi

Görüşmeciler	Yaş	Cinsiyet	Kurum Bilgisi
Görüşmeci 1	36	Kadın	Yerel Yönetim
Görüşmeci 2	-	Erkek	Muhtar
Görüşmeci 3	-	Erkek	Muhtar
Görüşmeci 4	61	Erkek	STK
Görüşmeci 5	37	Erkek	Suriyeli
Görüşmeci 6	57	Erkek	STK
Görüşmeci 7	24	Kadın	STK
Görüşmeci 8	-	Erkek	STK
Görüşmeci 9	-	Erkek	Kent Konseyi
Görüşmeci 10	43	Erkek	STK
Görüşmeci 11	-	Erkek	Merkezi Yönetim
Görüşmeci 12	-	Erkek	STK
Görüşmeci 13	50	Erkek	Suriyeli
Görüşmeci 14	-	Erkek	STK
Görüşmeci 15	35	Erkek	Suriyeli
Görüşmeci 16	23	Kadın	STK
Görüşmeci 17	28	Kadın	STK
Görüşmeci 18	32	Erkek	Suriyeli
Görüşmeci 19	25	Kadın	STK
Görüşmeci 20	33	Erkek	Suriyeli
Görüşmeci 21	29	Kadın	Suriyeli

Çalışma kapsamında ulaşılan görüşmeciler tesadüfi olmayan örnekleme yönteminden amaçlı örnekleme göre seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yapılırken araştırmanın amacına en uygun olacağına inanılan birimler seçilir. Seçilen örneklemin evreni temsil etmesi amaçlanmadığından sonuçlar genellenemez. Veriler, çalışmanın amacı ve seçilen örneklem temelinde yorumlanır (Baştürk ve Taştepe, 2013, 144). Çalışma doğrultusunda Suriyelilerin toplumsal uyumu konusunda proje yöneten sivil toplum kuruluşlarından; Kapılar Mülteci Dayanışma Evi, Ekmek Yardım ve Dayanışma Derneği, İzmir'de Suriyeli Mültecilerle Dayanışma Derneği, Deri Tekstil ve Kundura İşçileri Derneği, Mülteci Hakları Geliştirme Derneği, Suriyeli Edebiyatçılar ve Yazarlar Derneği, Müzisyenler Derneği ve kurum adını vermek istemeyen diğer kurumların sosyal uyum proje yetkilileri ve saha çalışanları ile görüşülmüştür. Görüşme esnasında kurumda bulunan Suriyeliler ile de görüşme yapılmıştır. Yerel yönetim birimlerinde Suriyelilerin toplumsal uyumuyla ilgilenen iki kurum ile de görüşülmüştür. İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal Projeler

Müdürlüğü'ne bağlı Agorada Bir Yaşam Atölyesi yetkilisi ve Konak Belediye Kent Konseyi Mülteciler Meclisi yetkilisi de görüşmelere dahil olmuştur. Bunun yanında İzmir Valiliği İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü'ne, Suriyelilerle çalışan sivil toplum kuruluşları hakkında bilgi talebi dilekçesi yazılmıştır ve çeşitli veriler tarafıma bildirilmiştir. Ayrıca Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Basmane ilçesinde Kubilay Mahalle Muhtarı ve Akıncı Mahalle Muhtarı ile görüşülmüştür.

5. İZMİR'DEKİ SURIYELİ GÖÇÜ

Suriyeli sığınmacıların toplumsal uyum sürecine ilişkin devlet-yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının yaklaşım ve çalışmalarını araştıran bu çalışma, Türkiye'nin üçüncü büyük kenti olan ve göç hareketliliğinin yoğun olduğu İzmir üzerine odaklanmıştır. Liman kenti olan İzmir tarihi boyunca iç ve dış göç süreçlerine ev sahipliği (transit göçmenleri ise geçici konukluk) yapmıştır. İzmir, coğrafi konumu, iş bulma beklentisi ve iklimi gibi nedenlerin bu göç süreçlerinde etkisi olduğu söylenebilir. İzmir düzensiz göçmenlerin transit bir göç durağı olarak kullandıkları kentlerin başında gelmektedir. Bu bağlamda 2014-2015 yıllarında Türkiye'deki uluslararası göç hareketliliği ve bu hareketlilikte öne çıkan Suriyeliler açısından İzmir dikkat çekicidir. Nitekim bu dönemde göç hareketliliği "İzmir'e Suriyeli Akını" gibi haberlerle daha da görünür kılınmıştır. İzmir'in Konak İlçesi Basmane semti bu dönemde, eski ve bakımsız evleri ve görece ucuz otelleri ile kent içi bir çöküntü mekânı olarak, yerinden edilmiş sığınmacı göçmenleri kendine çekmiştir (Kaya ve Sarıkaya, 2020, 1238). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre 2016 yılında İzmir'deki kayıtlı Suriyeli 99.701'dir (T.C. İçişleri Bakanlığı- 2016 Türkiye Göç Raporu). 06.01.2021 verilerine göre ise İzmir'de Geçici Koruma Kapsamında ikamet eden Suriyelilerin sayısı 147.623'dür (Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı). 4.367.251 nüfuslu İzmir'de Suriyeli oranı %3.38'dir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı). Bu veriler ışığında İzmir, en çok Suriyeli barındıran sekizinci ildir. İzmir'de bulunan Suriyelilerin sayısı yıllar içinde arttıkça haberlerde kullanılan negatif söylemler de artmıştır. Haber sitelerinde işgale benzetilen göç süreci sosyal medya ortamlarında da nefret söylemlerini pekiştirmektedir. "Suriyeli Akını İzmir'i Karıştırdı" başlıklı yapılan haberde kalabalık bir Suriyeli grubun fotoğrafı paylaşılmış ve "İşgal Gibi Göç" ifadesi kullanılmıştır. Suriyeli göçünün yoğun olarak görüldüğü Basmane bölgesinde otellerin tamamen dolduğu, kalacak yer bulamayan nüfusun parklar ve bahçelerde konakladığı vurgulanmıştır. Kalabalığın büyük çoğunluğunun Yunanistan'a geçebilmek için kaçakçılardan haber beklediği belirtilmiştir. Halkın bu kalabalık karşısında şaşkın ve tepkili, kimi esnafın ise bu durumdan kazanç sağladığı için memnun olduğu belirtilmiştir (Sarızeybekhaber, 04.08.2015). Aynı tarihte yaşanan göç yoğunluğunu başka bir haber sitesi "Basmane Suriyeli Kaynıyor" şeklinde haberleştirmiştir. Habere göre Basmane'de bulunan otobüs şirketleri önünde yığılmalar gerçekleşmiş ve otogara dönüşmüştür.

Suriyeliler İzmir'in belirli ilçelerinde yoğunluk göstermektedir. Işıkkent Ayakkabıcılar Sitesi ve çeşitli atölyelerde kayıt dışı olarak Suriyeliler çalışmaktadır. Torbalı ve çevresinde de mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştıkları bilinmektedir. Bu ilçelere Karabağlar, Konak, Buca'da eklenebilir. Bu ilçelerde yoğunlaşmasının nedeni olarak; Basmane'deki oteller sokağının uygun fiyatlı konaklama alanı sunması ve Konak, Karabağlar, Bornova civarının iş imkânı olarak gelişmiş olması gösterilebilir. İzmir'deki Suriyeli nüfusun yoğunluğu, hizmet ve altyapı çalışmalarının önemini arttırmaktadır. Bu konuda merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarına önemli roller düşmektedir. Bu çalışma kapsamında merkezi idarenin birimleri ile yerel yönetim birimlerinden oluşan kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının ekonomi (iş gücü piyasası), eğitim, sağlık ve kültür (toplumsal kabul) gibi alanlar üzerinden Suriyelilerin toplumsal uyumuna yönelik yürütmüş oldukları yaklaşımlar ve çalışmaların betimsel bir durum analizi yapılmıştır.

6. İZMİR'DEKİ SURIYELİLERİN TOPLUMSAL UYUMUNA İLİŞKİN YAKLAŞIMLARIN ANALİZİ

6.1. Devlet, Yerel Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomi / İş Gücü Piyasasında Yaşanan Sorunlara Yaklaşımları

İzmir'deki devlet kurum yetkilileriyle birebir görüşme sağlanamasa da medyaya yansıyan açıklamalardan, yürütülen projeler kapsamındaki yaklaşımlar ele alınabilir. Suriyelilerin iş gücü piyasasındaki rolünü artırma ve denetim sağlamak adına devlet kanalıyla çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. İş Karşılığı Ücret / Cash For Work projesi, "Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Sosyal Ortaklar ve Projeler Daire Başkanlığı tarafından yürütülen geçici koruma altındaki Suriyeliler ile ihtiyaç sahibi Türk vatandaşlarımızın (2500 Suriyeli ve 2500 ihtiyaç sahibi Türk Vatandaşı) mesleki becerilerinin geliştirilmesinin amaçlandığı" bir çalışmadır. Projenin uygulandığı 7 pilot il (Ankara, Bursa, Gaziantep, İzmir, Kocaeli, Manisa, Yalova'dır (Hayat

Boyu Öğrenme Müdürlüğü). Pilot illerden biri olan İzmir’de bu proje Karabağlar, Bornova, Konak, Buca, Torbalı Halk Eğitim Merkezlerinde uygulanmaktadır (Halk Eğitim Merkezi). Devlet, sivil toplum ve çeşitli kuruluşlarca İzmir’de Suriyelilerin iş gücü ve entegrasyonunu sağlama kapsamında geliştirilen bir diğer proje de “Tekstil Makineleri Operatörlüğü Eğitim ve Uyum Merkezi” dir. Bu merkezin yürüttüğü çalışmalar şu şekildedir. “İzmir Valiliği, İl Göç İdaresi Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İzmir Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği (İESOB), İzmir Gömlek Triko ve Benzerleri Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği ile Egedeniz Tekstil A.Ş.’nin, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin desteğiyle hayata geçirdiği “Tekstil Makineleri Operatörlüğü Eğitim ve Uyum Merkezi”nin, Suriyeli mülteciler için hem yeni bir iş kapısı olması, hem de Türkçe öğreniminde kolaylık sağlanması hedefleniyor” (<https://izmir.meb.gov.tr/www/izmir-il-milli-egitim-mudurlugunun...2020>). Merkezi yönetimin çeşitli ortaklarla hayata geçirdiği, mesleki eğitim ve dil eğitimini içeren bu projesinde “uyum” yaklaşımı öne çıkmaktadır. Suriyelilerin istihdamının artırılması hedeflenirken, dil becerilerinin de geliştirmesi sağlanacaktır. Proje kapsamında İzmir’de ikamet eden, 18 yaş üzeri, okuma yazma bilen Suriyeliler ve T.C. vatandaşları birlikte eğitim alacak. Suriyelilere bu eğitim süresince 136 saat A1 Türkçe dil eğitimi verilecek kursta başarılı olanlar MEB onaylı sertifika alabileceklerdir. Suriyelilerin meslek eğitimleri ile kalifiye düzeye getirilmesi, ekonomik koşullarının iyileştirilmesi/istihdam yaratılması ve dil becerilerinin gelişmesi uyum ve kabul süreçleri açısından önemlidir.

Yerel yönetimde görev alan kurum yetkililerine Suriyelilerin toplumsal uyum konusunda en çok zorlandıkları durumlar sorulduğunda ilk olarak ekonomi ve iş gücü piyasası yanıtı karşımıza çıkmıştır. “Burada yoksulluk arttığı zaman gruplar arasında çatışma sebebi oluyor. Sabahları inşaat için bekleyen bir grup var. Eskiden Kürtler bekliyor 50 TL idi günlük çalışma ücreti. Şimdi Suriyeliler gidiyor 20 TL’ye gidiyorlar. Aralarında bir çatışma var. Parayı kazanan sermayedar. Çatışmayı işçiler yaşıyor. İnsanlar yoksullukta birbirleri ile çatışıyorlar ama sebebi birbirleri değil. Savaşların da sebebi mülteciler değil. Biraz bunu anlatmaya çalışıyoruz” (Görüşmecisi 1, Kadın, Yerel Yönetim, Sosyolog). Türkiye’de neoliberal ekonomik politikalara bağlı olarak gündelik işlerde çalışmak isteyen yedek iş gücünün sayıca artması rekabeti arttırmış ve emeğin fiyatını da ucuzlatmıştır. İşsizlik, emeğin ucuzlaması, kötü çalışma koşulları gibi ekonominin yapısal problemlerinin nedenini Suriyeliler olarak görmek bu toplumsal sorunun çözümünden uzaklaştırır. Ayrıca hedef gösterilen gruba karşı nefret söylemini körüklemektedir. Diğer görüşmeciler de bu konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir. “İşsizlik var, olan işlere de erişim zor, çalışsalar da paralarını alamayanlar var. Deri Tekstil ve Kundura İşçileri Derneği’nde çalışma alanında karşılaşılan sorunları inceledik. İş bulamama, paralarını alamama, ayrımcılığa uğrama gibi. Işıkkent ayakkabıcılar sitesinde Suriyeliler de artık üretici işçi sınıfı. İş hukuku kriterine uyan yok. 30 bin kişi çalışıyorsa 25’i sigortasız. Bunun yanında medya da önyargıyı şişiriyor. İnsanların aç, yoksul kalma sebebi olarak Suriyeliler hedef gösteriliyor. İşçiler örgütlü, sendikali olsalar işten de atılmazlar, haklarını da alırlar. İşçilerin yaşadığı bu haksızlığın sebebi Suriyeliler değil işverenlerin çıkarıcı yaklaşımıdır. Burada ırkçılıkla da karşılaştılar. Siyasal gündemde bile zaman zaman ırkçı söylemlere maruz kalabiliyorlar” (Görüşmecisi 4, Erkek, STK yetkilisi). “Nefret unsurunun ön plana çıktığını görüyoruz. Türkiye’dekiler işlerini Suriyeliler yüzünden kaybettiğini ve yoksul kaldıklarını söylüyorlar ve Suriyelilerden nefret ediyorlar. İşsizlik Suriyeliler yüzünden olmadı. Suriyeliler kurumlardan yardım aldıkları için de nefret söylemlerine maruz kalıyorlar. Fakir olan fakirdir. Türkiyeli de olsa Suriyeli de olsa fark etmez ikisine de yardım edilmeli” (Görüşmecisi 6, Erkek, STK yetkilisi).

Kayıt dışı ve güvencesiz şartlarda çalışan Suriyelilerin emek sömürüsü hak ettikleri mesai ücretinin verilmemesine kadar ileri gitmiştir. Suriyeli işçiler kötü çalışma koşullarında çalıştırılmaktadır. Bu konuya ilişkin Suriyeli bir görüşmeci yaşadığı deneyimini paylaşmıştır. “Sigortasız olarak çalışıyorum, kimyasal maddeleri soluyoruz gerekli temizlik sağlanmıyor. Bundan dolayı hasta oldum doktora gitmek istedim işveren izin vermedi. Geçen buradan biri korona oldu hiçbirimize test yapılmadı, buralar dezenfekte olmadı. İşten atmasın diye ses de çıkaramıyorsun” (Görüşmecisi 13, Suriyeli Mülteci). Suriyeliler iş güvenliğinin sağlanmadığı, iş hastalıklarına neden olabilecek koşullarda çalıştırılmaktadır. Suriyeliler bu koşullarda emek piyasasında yer alırken, Türk işçilerin Suriyeliler yüzünden işsiz kaldığı algısı medya tarafından da zaman zaman yapılan haberlerce körüklenmektedir. Bu haberler Suriyelilere ilişkin var olan önyargıyı pekiştirmektedir. Görüşmecilerin de ifade ettiği gibi işçiler ırkı fark etmeksizin işverenler tarafından sömürülmektedir. Bu bağlamda Suriyeliler ve Türk işçilerin birbirlerini dış grup olarak değil de haklarını alma ve dayanışma içerisinde iç grup olarak hareket etmişlerdir. Bu dayanışma örneği İzmir’de Suriyeli ve Türk işçilerin ortak çıkarları doğrultusunda yaptıkları eylemlerde kendini göstermiştir. “İlginç bir örnek İzmir’de Ayakkabıcılar Sitesinde yaşandı. Burada 4, 5 bin civarı Suriyeli işçinin çalıştığı düşünülmekte olup, 35 binden fazla çalışan vardır. Suriyeliler gibi T.C. vatandaşlarının çoğu da orada kayıtdışı ve sigortasız çalıştırılmaktadır. Önceleri ucuz emek için Suriyelilere karşı tepki gösterilip eylemler yapılırken, birkaç yıl sonra Türkiyeli işçiler Suriyeli işçilerle birlikte hakları için yürüdüler ve az da olsa kazanım elde ettiler. Benzer durum Türkiye’nin değişik kentlerinde de sözkonusu oldu. Burada Deri Tekstil ve Kundura İşçileri Derneği’nin bu alanda olumlu çalışmasını belirtmek gerekir. Onlar ucuz emeğin nedeninin Suriyeliler değil, bunu fırsat bilen işverenler olduğunu söylediler. Bu durumun sadece bu dönem değil, Suriyelilerden bağımsız

olarak her dönem geçerli olduğunun altını çizdiler” (Görüşmeci 9, Erkek, Kent Konseyi) . İşçiler açısından bu dayanışma ortamının sağlanmış olması Türkler ve Suriyeliler arası empatinin gelişmiş olabileceğini gösterebilir. Bu dayanışma ortamının korunması ve güçlenmesi süreç içerisinde gerçekleşen gelişmelere bağlıdır.

Görüşmecilerin verileri ışığında İzmir’deki Suriyeli emekçilerin karşılaştıkları sorunlar; işsizlik, emek sömürüsü, çocuk işçilik, kayıt dışılık, güvencesizlik olarak sıralanabilir. İzmir’deki yerel yönetim temsilcileri ve STK’lar bu sorunları vurgulamışlardır ancak bu alanda geliştirilen yeterli proje ve çalışmaya rastlanmamıştır. İstihdam ve meslek eğitimleri konusunda devlet kurumları çalışmalarının ön plana çıktığı söylenebilir. Ancak çocuk işçiliğinin önlenmesi, meslek hastalıklarının giderilmesi, kayıt dışılığın önüne geçilmesi adına bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ekonomi ve iş gücü temelinde gelişen sorunlar üzerine devlet, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarınca çözüm üretme yoluna gidilmesi kritiktir.

6.2. Devlet, Yerel Yönetim ve Sivil Toplu Kuruluşlarının Eğitim Alanında Yaşanan Sorunlara Yaklaşımları

İzmir’de Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ortaklığınca yürütülen Sosyal Uyum Çalıştayı gerçekleştirilmiştir. 25 Aralık 2019’da İzmir’de gerçekleşen etkinlik, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı personelinin de katılımıyla geçici koruma kapsamındaki yabancılarla yerel halkın sosyal uyumu arttırmak amacıyla düzenlenmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Sosyal Uyum Çalıştayı, 13). Toplumsal uyumun birincil unsuru olarak eğitim kurumunun üstlendiği görev kritik öneme sahiptir. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın da dahil olması halkla iletişime geçebileceği noktalarda sosyal uyuma yönlendirmesi ve bu konuda gelebilecek sorulara karşı bilinçlenmesi için önemlidir.

Suriyeli çocukların eğitim alanında çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunların başında dil engeli gelmektedir. İzmir Basmane’de 100 kadınlı yapılan araştırma verilerine göre, katılımcılarının % 67.2’si karşılaştıkları en büyük sorunu dil olarak belirtmişlerdir (Ekim, 2018, 79). İzmir’de Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Torbalı’da merkezi yönetim ve müdürlüklerce eğitim çalışmaları yürütülmektedir. Torbalı Kaymakamlığı Sosyal Etüt ve Proje Merkezi ile Torbalı İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü iş birliğinde HEP (Hızlandırılmış Eğitim Programı) ve PICTES (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi) Projeleri kapsamında okula gitmediği tespit edilen Suriyeli çocuklar Türkçe dil kurslarına kaydedilmiştir (Tosep.gov.tr, 2020).

Görüşülen yerel yönetim yetkililerin Suriyelilerin toplumsal uyumu hakkındaki öngörülerini toplumsal karşılaşma alanlarından geçmektedir. Görüşmecilerin ifadelerinde toplumsal uyumun karşılıklı olacağı vurgusu yapılmış ve bu vurguları kültürleşme kuramı çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Suriyelilere yönelik eğitim faaliyetlerinin uygulama biçiminde yerel halk ile karşılaşma alanı sunmanın uyum sürecinde etkili olacağı ifade edilmiştir. “Bölge çokkültürlü ve kimlikli bizde bildiğimiz yerden karma eğitimler yaparak Türkiyeli ve Suriyeli yarı yarıya çift dilli etkinlikler planladık. Sosyal uyumun tek taraflı olması gerektiğini düşünmüyorum. Özellikle bir arada olması gerektiğine inanıyorum. Bizim için olumlu geçti. Kolay bir şey değil. İnsanların bir anda kaynaşmasını beklemek yerine buna süre vermek fırsat vermek, ortam yaratmanın ne kadar kıymetli olduğunu gördük” (Görüşmeci 1, Kadın, Yerel Yönetim, Sosyolog) . “Eş zamanlı olarak kadınlarla da çalışma yürütmeye başladık; yaratıcı ev atölyesi çalışmaları yaptık. Türkiyeli kadınlar ve mülteci kadınların bir arada çalıştılar. Bu çalışmalarda zehirsiz ürünler, organik temizlik malzemeleri üretimi, kozmetik üretimi, çanta örgüsü, kapı süsü gibi ortak üretimler yaptık. Aynı zamanda ortak iletişimi geliştirdik.” (Görüşmeci 9, Erkek, Kent Konseyi) . Yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının eğitim alanında yaptıkları çalışmaların yerel halk ve Suriyelilerle birlikte yapılmaya çalışıldığı görülmüştür. Yerel yönetim yetkilileri konuya ilişkin “çokkültürlü, ortak iletişim/yaşam” anlayışlarını ön plana çıkarmışlardır. Yerel yönetim yetkililerince uyumun “karşılıklı” gelişen bir süreç olduğu vurgusu yapılmıştır.

Yerel yönetimlerin Suriyelilerin eğitime uyumu konusunda yaptıkları çalışmaların başında dil kursları gelmektedir. Suriyeli çocuklar Türkiye’de büyüyüp okula gittiklerinden çift dil konuşabilmektedirler. Suriyeli erkeklerin de iş gücü piyasasında Türkiyeli işçiler ve patronlarla devamlı iletişim halinde olduğundan Türkçe konuşabilmektedirler. Suriyeli kadınlar ise evlerinde özel alanlarında veya mahalledeki akrabaları ile kendi dillerinde iletişim kurduğundan, Türkçe ile tanışmaları daha uzun zaman alabilmektedir. Bu yüzden dil kursları genelde Suriyeli kadınların Türkçe öğrenmesi teşvik edilmektedir. “TÖMER ile gönüllü kaynaklar sağladık ve yabancılarla Türkçe eğitimi kursu aldırarak. Kadınlar başta beraber olmak üzere Türkçe kursu verdik. Bu kursları Kızılay Toplum Merkezi ve bazı belediyelerin semt merkezlerinde de gerçekleştirdik. Sivil toplum, yerel ve kamu iş birliğini çok önemsiyoruz. Bizce bu konunun daha verimli daha üretken olması için iş birlikleri olmazsa olmaz boyutlarından biridir.” (Görüşmeci 9, Erkek, Kent Konseyi).

Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Karabağlar ilçesinde de yerel yönetim bir takım çalışmalar yürütmektedir. Karabağlar Belediyesi Kültür Merkezi'nde "Suriyeli Dostlarımız Konuşuyor" başlıklı etkinlikte Suriyeliler, STK yetkilileri, Karabağlar Kent Konseyi Mülteci ve Göçmen Çalışma Grubu Kolaylaştırıcısı ile toplanmışlardır. Etkinlikte Suriyelilerin zorlandıkları alanlar ve çözüm yolları üzerine konuşulmuştur. Toplantıda Karabağlar Belediyesi ve Halk Eğitim Merkezi iş birliğinde Türkçe dil kursunun açılacağı bildirilmiştir (Ege Postası, 31.03.2015). Yerel yönetimin yaklaşımları, çalışmaları incelenmiştir. Suriyelilerin uyumu konusunda bütünleştirici, karşılıklı uyum ilkesinin vurgulandığı, kültürleşme yaklaşımının öne çıktığı söylenebilir. Suriyelilerin eğitim hayatında karşılaştıkları sorunlar ve yerel yönetimin yürüttüğü projelere bakarsak sorunların bir kısmına yönelik proje gerçekleştirdikleri görülmüştür. Dil kursları, kadın çalışmaları, eğitim takviyesi yerel yönetimlerin yoğunlaştıkları proje başlıklarındandır.

Suriyelilerin karşılaştığı dil sorununa ilişkin değerlendirmeleri sivil toplum kuruluşları yetkilileri de ifade etmiştir: "Mülteci topluma uyum sağlamalı ama önce bunun için gerekli eğitim verilmeli. Lambalarda dilenen Suriyeli çocuk görmek istemiyorlarsa gerekli eğitim desteği de verilmeli. Bazı okul müdürleri Türkçe anlamıyor diye Suriyeli çocukları okulda görmek istemiyor. Topluma uyum sağlamış mülteci için çalışmalar yürütülmeli" (Görüşmeci 6, Erkek, STK). Okul idarecileri ve öğretmenler Suriyeli çocuklara aralarındaki dil farkı nedeniyle önyargılı davranabilmektedirler. Dil farkı, sağlıklı iletişim kuramama dışlanma, uyum problemleri gibi sorunları da tetiklemektedir. Milli eğitim okullarında eğitim alan Suriyeli çocuklar dış görünüşleri, kıyafetleri, dilleri ve kültürleri nedeniyle çeşitli ötekileştirme ve dışlanma davranışlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Eğitimcilerin, oluşabilecek çatışma ve gerginliklerin önüne geçmesi için klişeleşmiş, çocuklar için oldukça soyut hoşgörü kavramının işlenmesi yerine ortak oyun ve drama çalışmalarıyla empati duygularının geliştirilmesi sağlanmalıdır (Karaarslan ve Gençoğlu, 2019: 110). Suriyeli çocukların bazılarının eğitim hayatlarında karşı karşıya kaldıkları dışlanma toplumsal uyumu bozucu bir etki yaratabilir. "Eğitim alanında Suriyeli çocuk- Türkiyeli öğrenci ayrımı gündeme gelebiliyor. Suriyeli çocuklar okulda karşılaştıkları bazı önyargılar yüzünden dışlanmış hissedebiliyor, içlerine kapanabiliyorlar" (Görüşmeci, 17, Kadın, STK).

Suriyeli çocukların pandemi nedeniyle okullarından uzaktan eğitim yürütmeleri de önemli bir sorunu oluşturmaktadır. Pandemi sürecinde eğitim bütün okul çağındaki çocuklar için aksamış olsa da Suriyeli çocukları daha da dezavantajlı bir konuma itmiştir. Sınıf ortamında öğretmen desteğinden yoksun kalmanın ötesinde, online eğitim aracı olan tablet, bilgisayar, internete, televizyona erişimi olmayan Suriyeli çocuklar eğitime ulaşmada ciddi zorluklarla karşı karşıya oldukları aşikardır. Bunun yanında bir sosyalleşme alanı olan okuldan da uzaklaşmışlardır. Bir görüşmeci bu konuya ilişkin şu yorumda bulunmuştur: "Bir çocuğu en kötü bir kurum bile çocuğu gözlemliyor. Beğenmediğimiz okulda bile bir öğretmen o süreci takip ediyor. Tamamen eve döndüğü zaman risk grupları için şiddet gören, ayrımcılığa uğrayan, özel ihtiyacı olan biri o evde kaybolup gidiyor" (Görüşmeci 1, Kadın, Yerel Yönetim, Sosyolog). Eğitim kurumları, bilgi verme işlevinin yanında sosyalleşme gelişme merkezidir. Covid-19 nedeniyle okulların kapanması ve uzaktan eğitime geçilmesiyle Suriyeli çocuklar içe kapanmaya ve uyumdan kopmaya başlayacaklardır. Pandemi şartlarında uzaktan eğitimle çocukların ihtiyaçlarını gözlemleyebilmek ve yönlendirebilmek de oldukça zorlaşmıştır. Böylesi bir durumda özel ilgiye ihtiyaç duyan Suriyeli çocukların da çeşitli zorluklarla karşılaştıkları tahmin edilebilir.

Suriye'deki savaşta eşlerini babalarını kaybeden Suriyeli kadın ve kız çocuklar eğitimden koparılıp, suça ve fuhuşa ve erken yaşta para karşılığında evlendirilmeye maruz kalabilmektedirler. Halbuki Suriyeli kız çocuklarının eğitim hayatına devam edip, profesyonel meslek sahibi olması bilim ve teknolojinin ışığında üretken nüfusa katılması göçün verimliliğini, uyum ve kabulünü arttıracaktır. Suriyeli kız çocuklarının eğitim hayatından koparılıp erken yaşta evlendirilmesi aşılması gereken önemli bir sorundur. "Pandemi sürecinde iletişimde olduğumuz Suriyelilerin yüzde 80 oranında işsizleşmelerine tanık olduk. Okulu bırakan, evlenmek üzere nişanlandırılan, işe başlamak zorunda kalan onlarca kız çocuğu var. Maddi anlamda büyük zorluklarla karşılaşıyorlar" (Görüşmeci 12, Erkek, STK Yetkilisi). Ayrıca göçmen kadınlar ve kız çocukları, toplumsal cinsiyet rollerinin yüklediği ağır sorumluluklar nedeniyle gündelik hayatta ve eğitim hayatlarında bir takım güçlüklerle karşılaşmaktadır. Ancak bir görüşmeci bu güçlükler karşısında kadınların yeni bir mücadele formu oluşturduklarını ifade etmiştir. "Kadınlar çok güçlü, erkeğe göre değişime daha açık, daha sorgulayıcı olmaları bana umut veriyor. Bir mahalleye gittiğinde bedeniyle, kadınlığıyla ilgili hiçbir şey söylemez, çocuğundan kocasından bahseder. Biraz üzerine konuştuğunda bir şeyin değişip dönüştüğünde görüyorsun. 6 ay sonra kadın kendi için bir şey yaptığını fark edebiliyorsun. Türkçe kursuna giden kadınlar var çok çabalyorlar ama zor. 3 yıldır evden çıkmıyorum diyenler var. Türkiyeli kadınlar Suriyeli kadınlar birbirinden farklı değil. Bu "gender" ile alakalı. Biraz o fırsatı vermek ortamı yaratmakla ilgili. Geriye düştükleri konu dil bariyeri. Buradaki kadınların kamusal alanı kullanması zor. Suriyelilerin daha da sıkıntılı. Tabelayı göremiyor, sayıları ezberliyorlarmış. Arkadaşım çok güzel bir projeden bahsetti. Umarım yayınlanır yakında. Suriyeli kadınlar meydana kendileri isimler vermiş. Ortak isimler. Bu

kent tarihinin yeniden yazımı, yeni bir dili olacak. Hayatta kalmanın çabası olarak görüyorum bunu ve çok heyecanlı buluyorum" (Görüşmecı 1, Kadın, Yerel Yönetim, Sosyolog).

STK yetkilileriyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ışığında, Suriyelilerin eğitim alanında yaşanan sorunlara yönelik uyum yaklaşımlarını anlamak mümkündür. "Gittiğimiz yerlerde, ilişki geliştirdiğimiz insanlarla görüşmelerimizde buna tanık olmuştuk. İzmir'in dört bir yanında en kötü evlerde en kötü şartlarda yaşamaya çalışan Suriyelilerin, yaratılan nefret algısının kırılması durumunda en azından mahalle, okul vb alanlarda yerli halkın sahiplenmesiyle yüklerinin hafiflemesi, sosyal uyumlarının hızlanması mümkün olacaktır. Hikayelerin karşılıklı paylaşımı, empati ve gönüldaşlık kurulması için çalışmalar yürütüyoruz" (Görüşmecı 12, Erkek, STK Yetkilisi). Bu ifadede öne çıkan unsurlardan biri Suriyelilerin maruz kaldığı dışlanma ve nefret algısıdır. Nefret ve önyargılar entegrasyon sürecini aktabilir ve ayrışmaya neden olabilir. Bunların aşılması halinde uyum sağlanacağını ifade edilmesiyle entegrasyon görüşüne yakın olduğu söylenebilir. Bu sürecin oluşumunda yine karşılıklık ve empati vurgusu yapılmıştır. İzmir'in gelişmiş sosyal kültürel yönü, festival/ geleneksel etkinlikleri, eğitim alanındaki uyum çalışmalarında da kendini göstermektedir. Bu anlamda Suriyelilerin uyumu konusunda da farklı dallarda destek eğitimleri planlanmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu çalışmalar incelendiğinde eğitimler çeşitlilik göstermektedir. Bu konuya ilişkin görüşmecilerin ifadeleri şu şekildedir: "Kadın, çocuk, genç kollarımız var, futbol takımımız var (kadınlarımız da seyirci olarak katılıyor), ressam kadınlar grubu, mutfak eğitimi verdiğimiz bir grup ayrıca terzi, dikişi eğitimi verdiğimiz grubumuz var" (Görüşmecı 8, Erkek, STK). "Çocuk ve genç hakları, kadın hakları, kültür hakkı eğitimi üzerine çalışmalar yürütüyoruz. Türkiye'ye uyum sağlarken kendi kültürümüzü devam ettirmemiz lazım. O yüzden çalışmalar gerçekleştiriyoruz. Festival gibi faaliyetler planlıyoruz. Suriyeli Edebiyatçılar ve Yazarlar Derneği İzmir'de edebiyat etkinlikleri düzenliyoruz. Youtubede de yayınlanan Arapça edebiyat programımız var. İGAMTV "Mülteci Edebiyatı" programında çeşitli konuklarla beraber edebiyat üzerine konuşuyoruz" (Görüşmecı 6, Erkek, STK). STK yetkililerinin ifadelerinde Suriyelilerin eğitiminde "entegrasyon" yaklaşımı öne çıkmaktadır. Eğitimlerin çeşitlilik kazanması katılımcıların ilgisini çekme konusunda etkili olabilir. Topluma, kültüre, gündelik yaşama uyum sürecini kolaylaştırabilir.

Suriyelilerin eğitimi konusunda devlet kurumları "Sosyal Uyum" başlıklı çeşitli çalıştaylar ve toplantılar düzenlemiştir. Eğitimle ilgili makamların görüşleri ve sürece katılmaları sağlanmıştır. Yerel yönetim temsilcileri ise "çok kültürlü, ortak iletişim dili/birlikte yaşam" yaklaşımını benimsemişlerdir. STK temsilcilerinin de "birliktelik" ve "uyum" yaklaşımını öne çıkardıkları söylenebilir. Kurumlar hak temelli, eşit ve çok kültürlü birlikte yaşam anlayışına vurgu yapmışlardır.

6.3. Devlet, Yerel Yönetim ve Sivil Toplu Kuruluşlarının Sağlık Alanında Yaşanan Sorunlara Yaklaşımları

Savaş travması yaşamış, yoksulluk ve yetersiz beslenme gibi durumlarla başa çıkmak zorunda olan Suriyeliler için sağlık alanında yapılan çalışmalar önem kazanmaktadır. Devlet kurumlarının sağlık alanındaki sorunlara yaklaşımlarını çalışmaları üzerinden okumak mümkündür. İzmir'de Suriyelilerin sağlığını kapsayan "Dünya Sağlık Örgütü Göçmen ve Mülteci Yaz Okulu" etkinliğinde konuşan İzmir İl Sağlık Müdürü Burak Öztop'un ifadeleri önemlidir. Etkinlikte sivil toplum kuruluşları, devlet yetkilileri, akademisyenlerin katılımıyla gerçekleşen etkinlikte sağlık sisteminin göç sürecinde elde ettiği deneyimler ve uygulamalar paylaşılmıştır. İzmir İl Sağlık Müdürü Burak Öztop Suriyelilerin sağlığı konusunda, "Bizler Suriyeli misafirlerimize verdiğimiz sağlık hizmetlerini kendi vatandaşlarımızdan farksız; eşit, kaliteli, ulaşılabilir niteliklerde sunmaya gayret gösteriyoruz (<https://izmirism.saglik.gov.tr/>,2020) ifadelerini kullanmıştır. Bu ifadede yola çıkarak merkezi yönetimin, Suriyelilerin sağlığı konusunda eşitlikçi bir yaklaşım sergilediği söylenebilir.

İzmir'de Valilik ve ilçe Kaymakamlıklarının Suriyeli kadınlar konusunda geliştirdikleri proje önemlidir. Sağlıklı kadınlar, sağlıklı toplumlar fikriyle yola çıkmış olan "Evde Bakım Hizmetleri ile Kadın Sağlığının Güçlendirilmesi" projesi kapsamında Türkiyeli ve Suriyeli kadınların evlerinde ziyaretine gidilmiştir. Bu ziyaretler kapsamında; anne ve bebek bakımı, danışmanlık hizmetleri, emzirmenin desteklenmesi, aile planlaması hakkında bilgilendirme çalışmaları yapılmıştır. Proje ortakları arasında İzmir Valiliği Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Bürosu, Bayraklı/Bornova/Karabağlar/Konak Kaymakamlığı, İzmir İl Göç İdaresi Müdürlüğü, İzmir Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) bulunmaktadır (Evde Bakım Hizmetleri ile Kadın Sağlığının Güçlendirilmesi Broşürü). Devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşluğu ortaklığı çalışmaların verimliliğini arttıran etkenlerden biri olduğu söylenebilir. Görüşmecilerin de sıklıkla vurguladığı gibi toplumsal meselelere birlikte çözüm üretmek çok daha sağlıklı ve sürdürülebilir sonuçlar getirebilir.

Devlet kurumunun öne çıkan bir diğer önemli çalışması ise “Göçmen Sağlığı Merkezi (GSM)” kurulmasıdır. İzmir’de bulunan GSM’ler Bornova, Konak, Bayraklı, Buca, Karabağlar’dadır. İzmir İl Sağlık Müdürlüğü’nün yapmış oldukları açıklamaya göre; İzmir’de göçmen çocukları aşılama çalışmaları yapılmıştır. 2015 yılında 18.902 doz, 2016’da ise 35.924 doz uygulanmıştır. Aşılama sonrasında göçmenlerin çocuklarını saklama eğiliminde oldukları görülmüştür. Mobil aşı ekiplerinde Arapça tercümanın bulunmaması güven sorunu yaratmıştır. İzmir’de doğum yapan göçmenlerin sayısının 5000 bebek civarı olduğu belirtilmiştir. 5100 kişinin de ameliyat edilmiştir. Göçmenlere 2017 yılının sonuna kadar 290.128 kez acil müdahale ve poliklinik hizmeti verileceği ön görülmüştür (Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2017, 11).

Suriyeliler birinci basamak sağlık hizmetlerine ücretsiz erişebiliyor olsalar da yüksek maliyetli sağlık ekipmanlarına erişim konusunda sıkıntılar yaşamaktadırlar. Sağlıksız yaşam koşulları, eksik beslenmenin üzerine bir de Covid-19 salgını eklenmiştir. Görüşülen kurum yetkililerinden hepsi pandemi sürecine çok hazırlıksız girdiklerini ve bu durumun çalışmalarını olumsuz yönde etkilediğini vurgulamıştır. Yerel yönetimin bu sürece bakışı şu şekilde ifade edilebilir. *“Pandemi süresince tamamen eve döndüğü zaman risk grupları için şiddet gören, ayrımcılığa uğrayan, özel ihtiyacı olan biri o evde kaybolup gidiyor. Pandemi hepimizin bu algısını değiştirecek. Benim 12. yılım belediyede kent haritalaması eksik olduğunu fark ettik. Engelliler, ihtiyaç sahipleri o evde kaç kişi var. Database olmadan yürütmek zor pandemi çok ekstrem ve hazırlıksız yakalandık. O evde kim neye ihtiyacı var bilmek lazım konu sadece gıda da değil. Temel ihtiyaç gıda ama otizmlili birey ve teknik olarak evden çıkması lazım. Bir anda sokağa çıkma yasağı geliyor. Bu alanlarda sosyopolitika yapmaya çalışıyoruz hazır buradayken”* (Görüşmecisi 1, Kadın, Yerel Yönetim, Sosyolog). Yerel yönetimin sahada aktif rol alan kurumlarından olan Kent Konseyi Suriyelilerin pandemiye karşılaştıkları zorlu koşullarda dayanışma halinde olduğunu vurgulamıştır. Kurumlar kısıtlı koşullara rağmen yine de sağlık ve temel ihtiyaçları giderme noktasında çalışmalar yapılmıştır. Bu süreçte sağlık alanında yaptıkları çalışmaları anlatan görüşmecisi şu ifadeleri kullanmıştır: *“Bu dönem mülteciler çok daha ağır etkilendiler, çok önemli kısmı ağırlıklı olarak işini kaybetti. Kırılgan işkollarında ve kayıtdışı çalıştırıldıkları için (ve de vatandaş olmadıkları için) birçok ekonomik destekten mahrum kaldılar. 20 yaş altı sokağa çıkma yasağı nedeniyle genç kesimde olan insanlar işlerine gidemediler. Biz bir nebze de olsa destek olmak amacıyla "kira destek dayanışması" kampanyası düzenleyerek mülteci ve ihtiyaç sahibi yoksul vatandaşlarımızı destekçiler ile ilişkilendirip 80 aileye birer aylık kira desteği sağladık. Toplumunun her kesimi istinasız sıkıntılı bir süreçte olduğu için bu dayanışmanın bir parçası oldu. Bunu yardımsever, iyilik olarak değil dayanışma olarak gördük Gerek belediyeler gerek de alanda faaliyet gösteren oluşumlarla işbirliği yapıp mülteci ve yoksul vatandaşlara yönelik destekler sağlamaya çalıştık.”* (Görüşmecisi 9, Erkek, Kent Konseyi).

Covid-19 döneminde maske, mesafe ve hijyen kuralı önerilirken temel ihtiyaçlarını zor karşılayan Suriyeliler için hijyen paketi yardımları düzenlenmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi çeşitli ortaklıklarla Suriyelilere pandemi süresinde hijyen desteği projeleri gerçekleştirmişlerdir. İzmir Büyükşehir Belediyesi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Uluslararası Göç Örgütü’nün (IOM)’un gönderdiği 2700 hijyen kiti ve 500 gıda paketinin dağıtımını üstlenmiştir (İzmir Büyükşehir Belediyesi 29.05.2020). Sağlık ilaç ve tedavilerin maliyetli olması, özel uzmanlık gerektiren kişilerle çalışılması gerektirdiğinden Suriyelilere/mültecilere sağlık hizmeti veren kurum kısıtlıdır. Görüşülen kurum yetkilileri sağlık desteği olarak pandemi ve sonrasında hijyen paket dağıtımını yapmışlardır.

Yerel yönetim ve STK’lar kısıtlı gelirleri ile bunu temin edebilmekte zorlanmaktadır. *“Sağlıkta sorunlar var. Tıbbi ihtiyaçlar, işitme cihazları, yaşlılar için baston, protez, gözlük, yatalak felç hastalar için yatak gibi ihtiyaçlar karşılanamıyor”* (Görüşmecisi 8, Erkek, STK). *“Buradaki Basmanedeki evleri mülteci evlerinden farkı yok hijyenik koşullar yok haneler çok küçük”* (Görüşmecisi 1, Kadın, Yerel Yönetim, Sosyolog). *“Tahtakuruları arasında yatıyorlardı ilk geldiklerinde. Şimdi durumları görece daha iyi”* (Görüşmecisi 4, Erkek, STK). Bu koşullara rağmen STK’ların bazı projeler geliştirdiğini söylemek mümkündür. Mülteci Destek Derneği (MUDEM), 2017’de Ocak ayında “Sürdürülebilir Yaşam Merkezi” adında kurdukları merkezde zihinsel veya bedensel engelli mülteci ve sığınmacıların ihtiyaçlarını tespit ederek destek çalışmaları yürütmektedirler (Mudem, 2020). Sivil toplum kuruluşu yetkilisi yaptıkları sağlık çalışmalarını şu şekilde aktarmıştır: *“Mülteciler evi olarak görülen derneğimizde Suriyeli mülteci kadın ve çocuk sağlığı taraması hastalıklardan korunması adına çalışmalar yaptık. Çocuk doktorumuzla 6-7 bin çocuğa saha taraması dahilinde muayene yaptık. İl sağlık müdürlüğü ile anlaşmamız gereği derneğimizde belirli süre aralarında sağlık taraması yapmaktayız”* (Görüşmecisi 8, Erkek, STK). Sağlık taramalarının süreklilik kazanması riski azaltma anlamında olumlu olsa da bu çalışmaların Suriyeli nüfusun küçük bir bölümüne hizmet ettiğini söylemek gereklidir. Ayrıca kapsamlı tedavi gerektiren hastalıklar, engelliler için de çalışmaların hız kazanması gerekmektedir.

Devlet, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının sağlık alanındaki yaklaşımlarının benzer olduğunu söylemek mümkündür. Toplum sağlığını gözetken eşitlikçi, bütüncül bir yaklaşıma sahip

olduğu görülmüştür. Suriyelilerin sağlığı konusunda devlet kurumlarının projelerinin öne çıktığı söylenebilir. İzmir’de yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşları sağlık alanında proje üretme konusunda daha pasif kaldığı ifade edilebilir. Bunun nedeni olarak da yeterli sağlık personeline ve fona sahip olmamaları gösterilebilir. Buna rağmen kimi sivil toplum kuruluşları olanakları çerçevesinde çalışmalar gerçekleştirmektedir.

6.4. Devlet, Yerel Yönetim ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Topumsal Kabul ve Kültürel Alanlarda Yaşanan Sorunlara Yaklaşımları ve Çalışmaları

Devletin, Suriyelilerin toplumsal uyumu konusundaki yaklaşımlarını yetkili otoritelerinin yaptıkları açıklamalardan okumak mümkündür. Göç, Güvenlik ve Sosyal Uyum Bölgesel Üst Düzey Çalıştay ve Ege Bölgesi Toplantısı’nda söz alan İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Suriyelilerin toplumsal uyumu konusunda şu ifadeleri kullanmıştır. “Uyum politikamızı eleştirenler var. 2011’den beri net stratejimiz var. Kayıt altında sınır içi ve dışında dünyanın parmağını ısırdığı kampları tesis ettik. Hem kendi hem bizim dillerimizle oluşturmaya çalıştık. Her çocuğun ve ailelin sağlık takibi yaptık. Kamp içi ve dışında eğitim politikası dizayn ettik. Uyumun en önemli ayağı dildir. Yeterli mi? Elbette yapmamız gereken çok iş var ve yapıyoruz da” (<http://www.izmir.gov.tr/goc-guvenlik-ve-sosyal-uyum-...2020>). Yapılan açıklama merkezi yönetimin “toplumsal uyumu” öne çıkardığını göstermektedir. Uyumun gerçekleşmesi için ise en büyük aracın dil öğrenimi olduğunu İçişleri Bakanı Soylu vurgulamıştır.

İzmir’deki Suriyeli nüfusun büyümesiyle merkezi yönetim çeşitli toplantı ve projelerde toplanmış ve çözüm alanı üretmeye çalışmışlardır. Bu çalışmalara örnek olarak, İzmir Valiliği tarafından yürütülen “Göç Yönetiminde Yerel İdarelerin Güçlendirilmesi Projesi’ni” gösterebiliriz. Şehir eşleştirme programı ile birlikte yerel idarelerinin göç sürecini yönetirken güçlendirilmesi ve etkili uygulamaların transferi hedeflenmektedir. Proje dönemi 12 ay olarak belirlenirken, İtalya’nın Molise bölgesindeki Ripalimosani şehri ile eşleşme gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında, İzmir ve Molise’de bulunan göçmenlerin ihtiyaç analizinin yapılması, sempozyum ve çeşitli çalıştaylar ve değerlendirme etkinlikleri gerçekleştirilmiştir (Ege Postası, 2019). Göçmen bulunduran şehirlerin bu süreci yönetme stratejileri ve deneyimlerini paylaşabilecekleri bir projenin gerçekleştirilmiş olması önemlidir. Şehirlerin nüfusu, kültürel, ekonomisi her ne kadar farklı olsa da iki toplum içinde kültürel şok ve uyum sürecini barındırmaktadır. Deneyimlerin paylaşılması, yürütülen faaliyetlerin emsal alınması adına olumlu bir gelişmedir.

Devlet kurumlarının İzmir’de geliştirdiği toplumsal uyum çalışmalarından bir diğeri de sosyal uyum buluşmalarıdır. Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ortaklığında İzmir’de gerçekleşen bir diğer önemli etkinlik ise “Uluslararası Öğrenci ve Akademisyenler Sosyal Uyum Buluşması’dır”. 23-24 Aralık 2019’da gerçekleşen etkinlikte toplumsal uyum sürecinde saha çalışmaları, uyum sürecinde karşılaşılan güçlükler ve nedenleri, toplumsal uyum sürecindeki iyi uygulama örnekleri, yabancıların hak ve hükümlülükleri gibi konularda akademisyenlerin görüş ve önerilerini kapsayan sunumlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) birlikteliğinde “Kamu, STK Uyum Buluşmaları” gerçekleştirileceği ifade edilmiştir. Çevrim içi platformlarda düzenlenecek olan buluşmalarda kamu ve STK yetkilileri yürüttükleri toplumsal uyum çalışmalarından bahsedileceği ve STK yetkililerinin soruları cevaplayacağı ve önerilerin dinleneceği duyurulmuştur Etkinlik takviminde Ege Bölgesi Progamında 03.12.2020’de yapılacağı gözükmektedir (<https://izmir.goc.gov.tr/uluslararasi-ogrenci-ve-akademisyenler-sosyal-uyum-bulusmasinin...2020>).

Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Torbalı’da merkezi yönetim unsuru olarak Kaymakamlık, Suriyelilerle çalışan STK’lar ve ilgili bakanlık yetkilileri ile birlikte yapılabilecekleri projeler hakkında toplantılar gerçekleştirmiştir (www.izmir.gov.tr/2020). Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bir diğer ilçe Buca’da da benzer çalışmalar yapılmıştır. Buca Kaymakamlığı AB ve Dış İlişkiler Proje Ofisi’nin Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nden hibe aldığı “Aslında Biriz Eğitim, Aktivite ve Uyum Merkezi (AKUMER)” projesi; Buca’da yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler ve Türk vatandaşlarının karşılıklı uyum sağlama, meslek edindirme, sosyo-kültürel etkinlik tasarlama fikriyle ortaya çıkmıştır (Buca.gov.tr). Toplumsal uyum ve kültür alanında gerçekleşen bir başka çalışma ise gençlere yönelik planlanmıştır. İzmir İl Göç İdaresi Müdürlüğü’nün çeşitli ortaklarla düzenlediği “Genç Bi’Fest”, Geçici Koruma ve Uluslararası Koruma kapsamında olan öğrencileri ve Türk öğrencileri #gencizbirlikteyiz adıyla bir araya getirmiştir (izmirgoc.gov.tr). Toplumsal uyumu sağlamak için kapsayıcı kültürel çalışmalar; festivaller, konserler, atölye çalışmaları gibi etkinlikler oldukça elverişlidir. Suriyeli çocuklara yönelik bir diğer proje ise İzmir İl Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü’nün “Ver Elini Kardeşim”dir. Proje kapsamında Suriyeli çocuklara çeşitli eğitimler, kültürel faaliyetler ve İzmir Doğal Yaşam Parkı gezisi gibi etkinlikler düzenlenmiştir (İzmir.gsb.gov.tr).

Görüşülen yerel yönetim temsilcileri Suriyelilere yönelik yürüttükleri çalışmalarda hak temelli yaklaşımın altını çizmişlerdir. Kurumunuz toplumsal uyumu nasıl tanımlamaktadır, sorusuna yerel yönetimlerce benzer yanıtlar gelmiştir. *“Açıkcası amacımızı karşılıklı entegrasyon olarak belirledik. Zaten faaliyetlerimizi mülteci ve vatandaş ayrımı yapmadan, daha doğrusu onlarla birlikte, ayrım gözetmeden yapıyoruz. Odak noktamız çocuk ve kadınlar. Öte yandan her kültür birbiriyle etkileşim içindedir. Köyler homojen oluşumlar iken, özellikle metropoller heterojen yapılardır, her kültür kentin mozağine katkıda bulunur. Biz bu etkileşimin olumlu yönde olduğunu düşünüyoruz, onlarla beraber zenginleştirmeyi çalışmalarımızda bizzat gördük”* (Görüşmecisi 9, Erkek, Kent Konseyi). Yerelde çalışma yürüten görüşmecilerden alanda yapmış olduğu çalışmaları kapsadıklarını düşündükleri uyum kavramının alternatifi olarak *“Karşılıklı Entegrasyon”* önerisi gelmiştir. Yerel yönetimin uyum sürecindeki deneyimleriyle yeni bir kavramsal model ve çalışma alanı geliştirmesi mümkündür. Karşılıklı entegrasyon kavramının tanımını yaparken iki kültürün de eş zamanlı gelişmesi ve değişmesinin altı çizilmiştir.

İzmir’de yerel yönetimde görev alan görüşmecinin de ifadeleri doğrultusunda Tunç Soyer ile birlikte Suriyelilerin toplumsal uyum konusunda çalışmalar hız kazanmıştır. *“Tunç Soyer ile beraber stratejik plana mültecilerle ilgili sosyal uyum çalışması göstergesi girdi. Teknik bir şey ama kıymetli. Daha önce de çalışmalar yapıyorduk ama bunu gösterebileceğimiz bir alan oldu şimdi. Bu alanda hizmet veriyoruz. Bu alanda çalışma çok geniş. Bugün mülteci dediğimiz şeyin sonu yok. Burada yapabileceğimiz şeyler sınırlı olabiliyor”* (Görüşmecisi 1, Kadın, Yerel Yönetim, Sosyolog). İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Tunç Soyer, ifadesiyle Suriyeliler ve toplumsal uyumu meselesinde eşitlikçi, hizmet temelli bakış açısını ortaya koymuştur. *“Ben eşitlikten yana, demokrat, sosyal demokrat, Atatürk ilkelerine inanan bir insanım. Hayatın yerelde aktığını, geleceğin dünyasının yerelin şekillendireceğine inanıyorum. O nedenle merkezin iradesine, insafına bırakılmayacak kadar önemli bir şey olduğunu düşünüyorum. AK Parti'nin 'Resmi dilimiz Türkçesidir, ancak vatandaşlarımızın ana dilde kamu hizmetlerinin ulaşılmasına hız vereceğiz demişti. Ben de bunu yapmaya çalışıyorum. Benim Türkçe bilmeyen vatandaşlarım var. Suriyeliler, Kürtler, Boşnaklar var. Ben onların belediye hizmetine erişimini kolaylaştırmak zorundayım”* (Habertürk, 10.01.2020). İzmir Büyükşehir Belediyesi Suriyeliler konusunda çokkültürlü bir yaşamın altını çizerken aynı ilin belediyeleri farklı tutumlar sergileyebilmektedir. Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı ilçelerin haber ve belediyelerin resmi sitelerinde toplumsal uyum çalışmaları aratılmıştır. Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Torbalı Belediye’sinin 2020-2024 stratejik planı yayınlanmıştır. Bu plan incelendiğinde sosyal uyum projesi veya tasarısına rastlanmamıştır (Torbalı Belediyesi, 2020). Torbalı Belediyesi’nin, Suriyelilere yönelik başka bir çalışması var mı diye araştırıldığında erzak ve yardım malzemesi dağıtıldığı görülmüştür (Hürriyet İzmir Haberleri). Torbalı Belediye’si Suriyelilere yardım desteğinde bulunmuştur ancak toplumsal uyum kısmında çalışmalarına rastlanmamıştır. Bazı yerel yönetimlerin gelecek planları arasında Suriyelilerin uyumuna yer vermeyişinin, Suriyelilerin kalıcı olarak görülmemesi ve siyasi çekincelerle ilgili olduğu söylenebilir.

Bornova Belediyesi ise 2020’nin Aralık ayında mültecileri kapsayan bir proje toplantısı gerçekleştirilmiştir. Bornova Belediyesi, sivil katılımı desteklemek ve sorunların birlikte çözümünü üretmek için *“Sivil Katılım Eylem Planı”* çalışmasını 15 Aralık 2020’de başlatmıştır. Mülteci sorunlarının çözümünü de kapsayan çalışmada Suriyeli Mültecilerle Dayanışma Derneği gibi pek çok STK ile iş birliği hedeflenmektedir (Bornova Belediyesi, 15.12.2020). İzmir’de Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bir diğer ilçe ise Buca’dır. Buca Belediyesi Suriyelilere yönelik, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ortaklığı ile *“Mülteci Destek Masası”* nı kurmuştur. Destek Masası aracılığıyla 3.486 mülteciye hak ve hizmet danışmanlığı verilmiştir. Kültürel uyumu desteklemek için de Türkiyeli ve Suriyeli anneleri Anneler Günü etkinliğinde bir araya getirmiştir. Ayrıca Suriyeli çocuklarla akvaryum gezileri düzenlemişlerdir (Buca Belediyesi, 20.06.2020).

Suriyelilere geçici koruma statüsü verilse de Türkiye’deki gelecekleri konusunda belirsizlikler güncelliğini korumaktadır. Yaşanan belirsizlikler Suriyelilerin topluma uyum sürecini geciktirebilir. Bu konuya ilişkin görüşmecinin ifadeleri önemlidir. *“Suriyelilere vatandaşlık ve mülteci statüsünün verilmesinin önünde bir sis perdesi, belirsizlik var. Gidecekleri veya kalacakları durumda yaşanacaklar konusunda belirsizlikler mevcut. Suriyeliler hala temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda eksiklikler yaşıyor. Asgari ihtiyaçlarını gideremiyorlar. Aslında “hak” olana erişemiyorlar. İhtiyaçlarını karşılama noktasında Afad, Kızılay gibi kuruluşlara yönlendirmeye çalışıyoruz”* (Görüşmecisi 4, Erkek, STK). Suriyeliler konusundaki belirsizlikler, orta ve uzun vadede açıklığa kavuşturulmalıdır. Vatandaşlık ve mülteci statüsünü alamayan Suriyelilerin topluma karşı aidiyet hislerinin oluşmayabileceğini ve uyum sürecini uzatabileceğini söyleyebiliriz.

STK temsilcileri ile yapılan görüşme verileri ele alındığında kurumlar arasında farklı uygulamalar olduğu söylenebilir. İzmir’de Suriyelilerle çalışan STK’ların toplumsal uyum konusundaki yaklaşımları ise aşağıdaki gibidir. *“Toplumsal uyum bize göre birlikte yaşama becerisi geliştirmeyi ifade eder. Farklılıklarımızı*

koruyarak, karşılıklı tahammül ve saygı geliştirerek, farklılıkların etkileşimine, insaniyet boyutunu koruyarak bir renk ve çoğulluk olarak görünür kılınmasına olanak tanıyan, herhangi bir ötekileştirme ya da ayrımcı düşünce ve yaklaşım gelişmesine izin vermeden ortak yaşam kültürü oluşturulmasını esas alan bir uyum ve entegrasyonu ifade ediyor. Dil, ırk, etnik köken, cinsel yöneli, mezhep, düşünce ve yaşam tarzı farklılıklarının bir problem olmaktan çıkarılarak, eşit haklar temelinde birlikte yaşam kültürünü ifade eder" (Görüşmeci 12, Erkek, STK Yetkilisi). STK yetkilisi ifadelerinde uyum, entegrasyon ve ortak yaşam kavramlarını öne çıkarmıştır. Görüşülen STK temsilcileri uyum ve entegrasyon yaklaşımlarını destekleyici projeler gerçekleştirmişlerdir. İzmir’de Suriyelilerle çalışan kurumların toplumsal uyum ve kültürel alanında yapmış oldukları çalışmalar farklılık göstermektedir. Kurumlar olanaklarına bağlı olarak faaliyet alanlarını genişletmektedirler. "Yerli ve Suriyeli ailelerle çocuklarını denize götürdük, birlikte piknik, bisiklet sürme etkinlikleri düzenliyoruz. Aileler başta yadırgasa da bu etkinlikler sayesinde kaynaştıklarını görüyoruz" (Görüşmeci 4, Erkek, STK). "Derneğimizde 4 yılda 500 den fazla mülteci çocuğa (çoğunluğu çocuk işçi) ücretsiz ve gönüllü müzik aletleri eğitimi verdik. (Bağlama, gitar, keman, yan flüt, perküsyon dersleri) Çok dilli korolar kurduk. Kentin birçok yerinde konserler düzenledik. Çocuklarımızın tamamına yakınına enstrümanlarını gönüllülerimizin desteğiyle ya satın aldık ya da topladığımız tamire ihtiyacı olan müzik aletlerini onararak hediye ettik. Halen mültecilerle bir yandan sanatsal kültürel çalışmalarımız, öte yandan dayanışma ve yardımlaşma faaliyetlerimiz devam etmektedir" (Görüşmeci 12, Erkek, STK Yetkilisi).

STK yetkilisine, "Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin sosyal uyumuna yönelik projelerin eksik veya geliştirilmesi gereken yönleri nelerdir?" sorusu sorulmuştur. Görüşmecinin ifadesinde kültürel yakınlığın gözden kaçırılabilirdiği vurgusu gelmiştir. Ortak din, ortak dini bayramlar ve benzer kültürel yapılar uyum süreci için olumlu katkı sağlamaktadır. Sivil toplum kuruluşu yetkililerinden biri bu durumu uyum aşamasına bir katkı olarak gördüğünü ve göz ardı edilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. "Suriye ve Türkiye'nin kültürü birbirine yakın. Dil ortak farklılık az aslında bunu atlarsan yanlış yaparsın. Camide beraberiz, hukuki ve sosyal olarak farklı adetlerimiz de olsa birçok ortaklık var. Suriyeli aileler Avrupa'ya gitmiyor çünkü ahlak ve aile yapısı olarak Türkiye'yi yakın görüyorlar. Türkiye sınırında ne zaman Suriyede güven ortamı olursa çabuk geldikleri gibi çabuk da gidebilirler" (Görüşmeci 8, Erkek, STK). STK'ların çalışmalarında gezi ve piknikler, sanatsal etkinlikler ön plana çıkmıştır. Görüşülen STK'ların Basmane ve çevresinde olması, çevre ilçelerde yaşayan Suriyeliler için dezavantaj oluşturabilir. Kurumlar toplumsal uyum anlamında çalışmalar tasarlamakta ve yürütmektedirler. Ancak burada karşılaşılan sorunlardan biri kurumların kapasitelerinin Suriyeli nüfusa oranla yetersiz olması ve de etki alanlarını kısıtlı olabilmemesine neden olmaktadır. Kaynakların sınırlılıkları, organize eksiklikleri, pandemi nedeniyle de toplumsal uyum çalışmalarında bir takım sorunlar yaratmıştır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Uluslararası göçmenlerin göç eylemi sonrasında karşılaştıkları en büyük güçlük toplumsal uyumdur. Bu konuya ilişkin toplumsal gerginlik alanının oluşmaması, kabul ve uyumun gelişmesi önemlidir. Bu çerçevede sosyal uyumun tanımını ve gelişimini açıklayan farklı yaklaşım ve pratikler bulunmaktadır. Göç alan ülkeler gelişmişlik düzeyleri, göçmen grubun demografik yapısı ve eğitim düzeyi gibi birçok etmeni göz önüne alarak göç uyum stratejileri belirlemektedirler. Bu bağlamda göç alan ülkelerin benimsediği tek bir uyum yaklaşımından bahsedilemez. Baskıcı politikalarla asimilasyonu ön gören uygulamalar olduğu gibi kültürel çeşitliliği zenginlik olarak gören çokkültürcülük politikaları da vardır.

2011 yılından itibaren Suriye'deki iç çatışmaların ardından başlayan göç komşu ülkesi Türkiye'yi doğrudan etkilemiştir. Suriyeli göçü Türkiye'de onuncu yılını doldururken, başlangıçta Suriyeli sığınmacılara yönelik varolan geçicilik algısı kalıcılığa doğru evrilmiştir. Geçen bu süre zarfında Suriyelilerin toplumsal uyum noktasında ekonomi, eğitim, sağlık ve kültür gibi alanlarda sorunlar yaşadığı bulgulanmaktadır. Türkiye'deki 3.6 milyon civarındaki Suriyeliler, ülkenin her bölgesi ve ilinde farklı yoğunluklarda bulunmaktadır. Suriyeli yoğunluğunun fazla olduğu sınır illerinde ve büyükşehirlerde karşılaşılan temel sorun alanları, ekonomi, eğitim, sağlık ve kültürel kabul olup, bu sorun alanlarının durumu toplumsal uyumu etkilemektedir. Özellikle kamu gücünü kullanan devlet, yerel yönetimler ve de sivil toplum kuruluşlarının, Suriyelilerin toplumsal uyumunda sorun yaşadığı alanlara yönelik yaklaşım ve çalışmaları önemlidir. Devlet, yasa koyucu rolüyle Suriyelilerin hukuki statüsü, eğitim, sağlık hizmetlerine erişimi konusunda altyapı hazırlamıştır. Merkezi otoritenin Suriyeliler konusunda başlangıçta geçicilik algısıyla çalışmalar yürüttüğü fakat Suriye'de kısa sürede bir barış ortamı gözükmediğinden, kalıcılık ve uyum üzerinden politika geliştirdiği görülmüştür. Suriyelilerin bütün bölge ve illerde yaşaması yerel idareleri de bu konunun temel aktörleri haline getirmiştir. Kimi yerel idareler uyum konusunda geliştirici adımlar atarken (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Sultanbeyli Belediyesi, İzmir Konak Belediyesi gibi), kimi yerel yöneticiler (Bolu, Hatay gibi) önyargılı bir tavır içerisindedir. Ayrıca gönüllü etkinliklerle

halkın katılımını da yanına alan sivil toplum kuruluşların da toplumsal sorunlarda önemli bir aktör olduğu aşıkardır. Türkiye genelinde Suriyelilerle çalışan STK'ların yoğun göç sonrasında faaliyet alanlarını arttırdığı görülmüştür. Göçün ilk yıllarında gıda/hijyen yardımı ile ön plana çıkan STK'lar yıllar içerisinde uyum etkinlikleri de gerçekleştirmiştir. STK'ların çalışmaları Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde toplanmıştır.

Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı İzmir'de devletin ilgili kurumlarınca il milli eğitim, il sağlık müdürlüğü, göç idaresi, valilik ve kaymakamlık aracılığı ile Suriyelilerin uyumu konusunda çalışmaların yürütüldüğü görülmüştür. İzmir Valiliği, Bayraklı, Bornova, Karabağlar, Konak, Buca, Torbalı Kaymakamlığı'nın Suriyelilerin uyumu konusunda çalışmalarına rastlanmıştır. İzmir'deki yerel yönetimlerin Suriyeliler konusunda çalışmalar yürüttüğü de görülmüştür. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin "Bir Arada Yaşam Atölyesi", Buca, Bornova Belediyesi, Konak ve Karabağlar Belediyeleri Suriyelilerin uyumu konusunda eğitim ve kültürel alanda çalışmalar gerçekleştirmektedir. Torbalı Belediyesi'nin Suriyelilere gıda destek yardımında bulunurken uyum konusunda çalışmalarına ulaşamamıştır. Yerel yönetimin sağlık ve ekonomi alanında çalışmalarının sınırlı olmakla, bu çalışmaların son yıllarda gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu durum yerel idarecilerin bir kısmının Suriyelilerin uyum gerçekliğine yaklaşımının değişmeye başladığını söyleyebiliriz. Siyasi gerilimlerle oldukça yüklü Suriyeli sığınmacıların uyum konusuna yerel yönetimlerin de destek vermeye başlaması önemlidir. İzmir'de Suriyelilerle çalışan STK'ların Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları Basmane bölgesinde yoğunlaştığını söyleyebilir. STK'lar sahip oldukları fonlar, topladıkları yardımlar ve gönüllü çalışanlarıyla uyum, dayanışma faaliyetlerini yürütmektedirler. STK'lar kimi zaman yürütmek istedikleri etkinlikler için fon bulamadıklarından yakınmışlardır. STK'ların farklı uzmanlık dallarında sahip olması gerçekleştirdikleri etkinliklerin çeşitliliğini arttırabilimleri açısından önemlidir.

İzmir'de devlet, yerel yönetim ve STK'lar Suriyelilerin ekonomi, eğitim, sağlık ve kültürel alanda uyumları için çeşitli çalışmalar yürütmektedirler. Kimi alanlarda bazı kurumlar öne çıkarken kimi durumda pasif kalmışlardır. Eğitim (dil kursları) konusunda devlet, yerel yönetim ve STK'ların çalışmalar yürüttüğü gözlemlenmiştir. Kültürel uyum çalışmalarında da devlet, yerel yönetim ve STK'ların daha aktif projeler geliştirdiği söylenebilir. Kurumların çalışmalarındaki ortak teması olarak çocuk ve gençlerin ön planda olduğu gözlemlenmiştir. Yerel yönetimler ve STK'ların uyum çalışmalarına kadınların daha çok dahil edildiği fark edilmiştir. Suriyelilerin istihdamı, meslek edindirilmesi, ekonomi alanındaki sorunlara devlet kurumlarının çeşitli projeler geliştirildiği görülmüştür. Yerel yönetim ve STK'ların, ekonomi ve sağlık alanında bu kurumların çalışmaları daha sınırlı olduğu söylenebilir. Görüşülen bütün kurum yetkilileri ortaklaşa yapılan çalışmalar ve iş birliğini önemsediklerinin altını çizmekle birlikte, uygulamada bu iş birliğinin güçlü bir düzeyde olduğunu öne sürmek mümkün değildir.

Suriyelilerin İzmir'de ekonomi alanında yaşadıkları sorunlar kayıt dışılık, emeğin ucuzlaması, çocuk işçilik, güvencesiz çalışma olarak belirlenmiştir. Suriyelilerin istihdamı, meslek edindirilmesi, kayıtlı hale getirilmesi için kamu gücü aracılığıyla çeşitli projeler gerçekleştirilmiştir. Yerel yönetim ve STK'lar sorun alanlarını betimleseler de çözüm alanlarına ilişkin proje geliştirmede pasif kalmışlardır. Çocuk işçiliğinin önlenmesi, meslek hastalıklarının giderilmesi, kayıt dışı işçilik konusunda çalışmaların hala yetersiz kaldığı söylenebilir. Çocuk işçi çalıştıran kurumlara yönelik yaptırımlar getirilmeli ve denetimler sağlanmalıdır. Çocukların okullaştırılması için teşvik, burs ve rehberlik çalışmaları eşlik edilebilir.

Devlet, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının eğitim anlamında kapsayıcı bir yol izlediği görülmüştür. Kurumların çalışmalarında benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da mevcuttur. Yerel yönetimin çalışma alanlarında dil kursları, eğitimde ders başarısı desteği, kadın çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının da çalışmalarında dil kurslarına ve kadın çalışmalarına önem verdiği anlaşılmaktadır. Merkezi yönetimin de Suriyelilerin dil öğrenimi konusunda çalışmalar yaptığına rastlanmıştır. Merkezi yönetimin kız çocukların eğitime devamlılığının sağlanması, erken yaşta evlenmelerinin önüne geçilmesi, Suriyeli çocukların okullaştırılması konusunda yeterli çalışma ve önemlere rastlanmamıştır. Merkezi yönetimin çocuk suçluluğunun önüne geçilmesi, çocuk istismarının önlenmesi konusunda daha ciddi önemler alması önemlidir.

İzmir'de devletin kurucu rolünü üstlendiği Sağlık Bakanlığı'na bağlı Geçici Sağlık Merkezleri Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Bornova, Konak, Bayraklı, Buca, Karabağlar ilçelerinde hizmet vermektedir. İzmir'de STK ve yerel yönetimlerin özellikle pandemi döneminde hijyen paketi desteği verdiği görülmüştür. Ancak yerel yönetim ve STK'nın çalışmaları oldukça kısıtlıdır. Bu çalışmaların, sağlık giderlerinin yüksek olması, gerekli uzman ekibin eksikliği gibi nedenlerden dolayı kısıtlı olduğu düşünülebilir. Devlet kurumlarının Suriyelilere sağlık merkezi açtığı, gerekli tarama ve aşılama, ameliyat ve müdahale işlemlerini yürüttüğü görülmüştür. Suriyelilerin sağlık sistemine uyumu konusunda devlet ön

plana çıkmaktadır. Covid-19 pandemisi ile birlikte Suriyelilerin dezavantajlı konumlarının daha da güçleştiğini söylemek mümkündür. Pandemi sırasında ve sonrasında Suriyelilerin karşılaştıkları zorluk alanlarının saptanması ve yardımların yapılması önemlidir.

Suriyelilerin kültürel uyumu konusunda yerel yönetim, STK ve devletin çok sayıda çalışma yürüttüğü görülmüştür. Kurumlar çocuk, gezi, festival ve sanatsal çalışmalar geliştirmiştir. Suriyelilerin kültürel uyumu konusunda yerel yönetim ve STK'ların kadın çalışmalarında öne çıktığı görülmüştür. Merkezi yönetimin kadın uyum çalışmalarının var olduğu ancak sınırlı olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet nedeniyle çeşitli ayrımcılığa maruz kalan kadınlar, uluslararası göçmen olduklarında yaşadıkları zorluk alanları ağırlaşmaktadır. Göçmen kadınların toplumsal uyumu konusunda daha çok çalışmanın yürütülmesi gerekmektedir. Görüşülen kurum yetkililerin ifadelerinde ve idari otoritelerin sözlü beyanlarında; uyum, entegrasyon, birlikte yaşam, çokkültürlü toplum kavramları öne çıkmıştır. Kurumlar geliştirilen uyum için yereli de kapsayan çalışmalar yaptıklarını bu sürecin karşılıklı ilerleyeceğinin altını çizmiştir. Ancak bütün kurumların ortak bir fikir birliği içerisinde benimsediği kabul ve uyum modeli gözlenmemiştir.

Suriyelilerin toplumsal uyumuna yönelik araştırmalar ve görüşmeciler verileri incelendiğinde çeşitli eksiklikler öne çıkmaktadır. Kurumlar arası diyalog eksikliği, bilgi paylaşımında yetersizlik ve organizasyon yetersizliği görülmektedir. Aynı ilde aynı konu üzerinde çalışan kurumlar birbirlerinden habersiz olabilmektedir. Kurumların bilgi ve deneyimlerini paylaşacağı ortamların yaratılması son derece önemlidir. Bu sorunların çözümü için, yerel yönetime ve STK'lara uyum destekleyici çalışmalarına daha çok fon desteği verilebilir. Suriyelilerle en çok temas halinde olan bir diğer unsur olan muhtarların da uyum çalışmasına daha aktif olarak katılmaları sağlanabilir.

Kısacası, Türkiye'de bulunan yaklaşık 3.6 milyon Suriyeli merkezi yönetim üzerinde büyük bir baskı yaratmaktadır. Suriyelilerin belirli kentlere yoğunlaşması, yerel idarelere büyük sorumluluklar yüklemektedir. Suriyelilerin toplumsal uyumu konusunda destek olabilecek STK'lar da burada önemli birer aktöre dönüşmüşlerdir. Türkiye'nin üçüncü büyük kenti olan İzmir'de 150 bin civarında Suriyeli vardır. İzmir'de Suriyelilerin toplumsal uyum noktasında karşılaştıkları sorun alanlarında, devlet ve sivil toplum kuruluşlarının daha ön planda olduğu, yerel yönetimlerin ise son yıllarda daha fazla Suriyelilerin uyum konusuna yönelmeye başladığını söylemek mümkündür. Kalıcılığa doğru evrildiği Türklerin ve Suriyelilerin önemli bir oranının kabul ettiği bir durumda, Suriyeliler'in "var öteki" veya "var da yok" olarak kabul edilemeyeceği açıktır. Dolayısıyla Suriyelilerin toplumsal gerçekliğine, dar parti politikaları ve seçim odaklı çıkarların ötesinde yaklaşılması, toplumsal uyum için son derece kritiktir. Bir diğer deyişle Türkiye'deki ve İzmir'deki toplumsal aktörlerin Suriyelilerin toplumsal uyum konusunu siyaset üstü ve insan hakları temelli bir yaklaşımla ele almaları; Suriyeli sığınmacıların toplumsal uyumuna ket vurma potansiyelini barındıran sorun alanları noktasında ciddi yönde iyileştirmeler yaratacaktır. Böyle bir yaklaşım ve uygulamaların, kalıcılığa doğru evrilen Suriyelilerle birlikte yaşama kültürünün ve de karşılıklı bir toplumsal uyum sürecinin inşa edilmesine önemli katkı sağlayacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Yusuf (2019). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Afad, (2013), *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları*.
<http://madde14.org/images/a/a8/AFADSurSigin2013.pdf>, Erişim Tarihi: 30.05.2020 .
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yabancıların Çalışma İzinleri. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/>, Erişim Tarihi: 14.04.2020.
- Anadolu Ajansı (2019). *Gaziantep Modelinin Bir Dünya Modeline Dönüşmesini Arzu Ediyoruz*.
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/gaziantep-modelinin-bir-dunya-modeline-donusmesini-arzu-ediyoruz/1601630>, Erişim Tarihi: 03.08.2020.
- Aslantürk Oğuzhan ve Tunç Yusuf Erdem (2018). Türkiye'de Yabancıların Çalışma İzinleri: Suriyeliler Örneği, Kamu Denetçileri Kurumu. *Ombudsman Akademik Dergisi*, 5 (9), s. 141-180.
- Bağcılar.bel.tr (23.10.2017). *Suriyeli ve Türk Kadınlar Yöresel Yemeklerini Birbirlerine Tanıttı*.
<http://bagcilar.bel.tr/icerik/523/17651/suriyeli-ve-turk-kadınlar-yoresel-yemeklerini-birbirlerine-tanitti.aspx>. Erişim Tarihi: 08.12.2020.
- Baltacı, Ali (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5(2), 368-388.
- Barkın, Ersan (2014). 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, S. 1, s. 333-360.
- Bartram, David, Poros Maritsa, Monforte Pierre (2019). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. (Çev. I. Ağabeyoğlu Tuncay), Ankara: Hece Yayınları.
- Başaran, Süleyman Barış (2016). *Şişli Belediyesi Göç Birimi ile Röportaj: Kentli Mülteciler ve Yerel Yönetimler*.
<http://www.kadikoyakademi.org/sisli-belediyesi-goc-birimi-ile-roportaj-kentli-multeciler-ve-yerel-yonetimler/>, Erişim Tarihi: 03.12.2020.

- Baştürk, Savaş, ve Taştepe, Mehtap (2013). Evren ve Örneklem. (Ed. S. Baştürk). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 129-159). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Bornova Belediyesi (2020). <https://bornova.bel.tr/2020/12/15/bornova-belediyesinden-sivil-katilim-hamlesi/> Erişim Tarihi: 03.01.2021.
- Buca.gov.tr. *Buca Kaymakamlığı'nın Koordinatörü Olduğu AKUMER Projesi Ortakları, İşbirliği Çalışmalarını Görüşmek Üzere Bir Araya Geldi.* <http://www.buca.gov.tr/buca-kaymakamliginin-koordinatörü-olduğu-akumer-projesi-ortakları-isbirliği-calismalarını-görüşmek-üzere-bir-araya-geldi>, Erişim Tarihi: 13.09.2020.
- Ege Postası (31.03.2015). *Suriyeli Mülteciler Sosyalleşmek İstiyor.* <http://www.egepostasi.com/haber/suriyeli-multeciler-sosyalleşmek-istiyor/103436>, Erişim Tarihi: 30.12.2020.
- Ege Postası (2019). İzmir Valiliğinden Suriyeli Öğrenci Açıklaması. *Ege Postası*, 22.03.2019, <http://m.egepostasi.com/default.asp?page=haber&haberid=210471>, Erişim Tarihi: 29.11.2020.
- Emin, Müberra Nur (2019). *Geleceğin İnşası Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi*. SETA Kitapları-48.
- Erdoğan, Murat (2018a). *Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, Murat (2018b). *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, Murat (2020). *Suriyeliler Barometresi 2019 Suriyelilerin Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, E. U ve, Tarhan, K.V., (2016). *Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Sivil Hayata İntibakına Yönelik Envanter Çalışması*. İstanbul. Goc.gov.tr, Bizbize, [https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/bizbize%20duyuru\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/bizbize%20duyuru(1).pdf), Erişim Tarihi: 03.10.2020.
- Goc.gov.tr, Uyum Mahalle, <https://www.goc.gov.tr/uyum-mahalle-bulusmasi---altindag>, Erişim Tarihi: 03.10.2020.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamız-altındaki-suriyeliler>, Erişim Tarihi: 14.01.2021.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (06.01.2021). *Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 14.01.2021.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (26.12.2019). *Sosyal Uyum Çalıştayı-13 İzmir'de Gerçekleştirildi*. <https://www.goc.gov.tr/sosyal-uyum-calistayi-13-izmirde-gerçekleştirildi>. Erişim Tarihi: 29.11.2020.
- Göçmen Sağlığı Merkezi (2020). <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/g%C3%B6%C3%A7men-sa%C4%9Flu%C4%B1%C4%9F%C4%B1-merkezleri.html>, Erişim Tarihi: 30.05.2020.
- Göksel, Gülay Uğur (2019). *Göçmen Entegrasyonu ve Tanınma Teorisi "Adil Entegrasyon"*. (Çev. M. Kızıltuğ), İstanbul: Pinhan Yayıncılık. Haberler.com (01.08.2012). *Sözleşmeli Öğretmenlik Tarih oldu*. <https://www.haberler.com/bu-ogretmenlerin-gorevine-son-verildi-3828080-haber/>, Erişim Tarihi: 07.06.2020.
- Habertürk (10.01.2020). *İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Tunç Soyer'den Açıklamalar*. <https://www.haberturk.com/izmir-buyuksehir-belediye-baskani-tunc-soyer-den-aciklamalar-2557563>, Erişim Tarihi: 03.12.2020.
- <https://izmirism.saglik.gov.tr/TR,143235/dunya-saglik-orgutu-gocmen-ve-multeci-yaz-okulu-cesmede-basladi.html>, Erişim Tarihi: 30.12.2020.
- <https://izmir.meb.gov.tr/www/izmir-il-milli-egitim-mudurlugunun-ortagi-oldugu-tekstil-makineleri-operatorlugu-egitim-ve-uyum-merkezi-projesinin-imza-toreni-yapildi/icerik/1269>, Erişim Tarihi: 20.09.2020.
- <https://izmir.goc.gov.tr/uluslararasi-ogrenci-ve-akademisyenler-sosyal-uyum-bulusmasinin-ilki-izmirde-gerçekleştirildi>, Erişim Tarihi: 29.11.2020.
- <http://www.reslogproject.org/proje-dokumanlari-goc-hikayeleri-sultanbeyli-belediyesi/>, Erişim Tarihi: 02.10.2020.
- <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/hatay-icin-carpici-tespit-12-yil-sonra-kimi-istiyorsunuz-diye-plebisit-yapilsa-suriye-cikar-5644578/>, Erişim Tarihi: 03.08.2020.
- <http://www.torbalı.gov.tr/suriyeli-siginmacılara-yonelik-calisma-ve-faaliyetlerde-bulunan-stkların-torbalıdaki-faaliyetleri-yapılan-toplantıda-değerlendirildi>, Erişim Tarihi: 28.11.2020.
- IOM- Uluslararası Göç Örgütü (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*.
- Iosifides, Theodoros (2019). Nitel Göç Araştırmalarında Epistemolojik Meseleler: ÖzdüşünümSELLİK, Nesnellik ve Öznellik. (Edi. R. Zapata-Barrero ve E. Yalaz), *Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar içinde*. (s. 112- 132), (Çev. A. Ay, C. Coşkan, F. Karapehlivan ve Z. Karagöz) İstanbul: Gar Kitaplık.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi (29.05.2020). *İzmir'deki Mültecilere Hijyen ve Gıda Paketi Desteği*. <https://www.izmir.bel.tr/Haberler/izmir-deki-multecilere-hijyen-ve-gida-paketi-destegi/43649/156>. Erişim Tarihi: 03.12.2020.
- İzmir.gov.tr <http://www.izmir.gov.tr/goc-guvenlik-ve-sosyal-uyum-bolgesel-ust-duzey-calistayi-ve-ege-bolgesi-toplantisi-bakan-soylunun-katilimlariyle-gerçekleştirildi>, Erişim Tarihi: 28.12.2020.
- İzmirgoc.gov.tr (08.10.2019). *Türk ve Uluslararası Öğrenciler GENÇ Bİ FEST'te Bir Araya Geldi*. <https://izmir.goc.gov.tr/turk-ve-uluslararasi-ogrenciler-genc-bi-festte-bir-araya-geldi>. Erişim Tarihi: 26.09.2020.
- İzmir.gsb.gov.tr (2020). *Suriyeli Gençler Yasin Börü Gençlik Merkezi ile Doğal Yaşam Parkı'nda*. <http://izmir.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/141335/suriyeli-gencler-yasin-boru-genclik-merkezi-ile-dogal-yasam-parkinda.aspx>, Erişim Tarihi: 26.09.2020.
- <http://www.buca.bel.tr/Haberler/1892/buca-multeci-destek-masasi-3486-multeciye-destek-verdi.html>, Erişim Tarihi: 03.01.2021.
- Karaarslan Faruk ve Gençoğlu Aylin Yonca (2019). *Suriyeli Göçmenlerle Birlikte Yaşamak Kayseri'de Sivil Politika Aktörlerle Suriyeli Göçmenler Üzerine Nitel Bir Analiz*. Ankara: Tezkire Yayınları.
- Kaya, Gazanfer ve Sarıkaya, Betül (2020). Uluslararası Göçmenlerin Kent İçi Mekandaki İlişkileri: İzmir Basmane Oteller Sokağı. *Social Science Study Journal*. 6(59), s. 1237-1250.
- Keleşmehmet, Hatice (2018). Dünyada ve Türkiye'de Göçmen Sağlığı. *The Journal of Turkish Family Physician*. 9(4), s. 119-126 .

- Koyuncu, Hüseyin (2019). *Bolu'nun Yeni CHP'li Belediye Başkanı Özcan'dan İlk İcraat: Suriyeli Mültecilere Yardım Kesildi*. <https://tr.euronews.com/2019/04/10/bolu-nun-yeni-chp-li-belediye-baskani-ozcan-dan-ilk-icraat-suriyeli-multecilere-yardim-yok>
Erişim Tarihi: 02.12.2020.
- Kuş, Elif (2007). Sosyal Bilim Metodolojisinde Paradigma Dönüşümü ve Psikolojide Nitel Araştırma. *Türk Psikoloji Yazıları*, 10(20), s. 19-41.
- Kümbetoğlu, Belkıs (2019). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Lordoğlu, Kuvvet (2017). Türkiye İşgücü Piyasasında Göçmenler ve Suriyeli İşçiler. (Ed. A. Makal-A Çelk), *Zor Zamanlarda Emek Türkiye'de Çalışma Yaşamının Güncel Sorunları* içinde (s. 113-145), Ankara: İmge Kitabevi
- Mackreath, Helen ve Sağnıç, Şevin Gülfere (2017). *Türkiye'de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler*. İstanbul: Yurttaşlık Derneği.
- Martikainen, Tuomas (2010). Din, Göçmenler ve Entegrasyon. Çev: Nebile Özmen. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (38), s. 263-276.
- Migrationdata (2019). https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_&t=2019, Erişim Tarihi: 09 Ocak 2020.
- Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (2020). *Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı İnternet Bülteni Sunu*.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). *Suriyeli Çocukların Eğitimi İçin Yol Haritası Belirlendi*. <https://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-yol-haritasi-belirlendi/haber/11750/tr>, Erişim Tarihi: 07.06.2020.
- Mipex (2020). *Türkiye'nin Göç ve Entegrasyon Politikaları Karnesi*. <https://mag.bilgi.edu.tr/tr/haber/turkiyenin-goc-ve-entegrasyon-politikalari-karnesi/>, Erişim Tarihi: 02.12.2020.
- Mülteci-Der (2020). *Basın Açıklaması: Sağlık Hakkı, Koronavirüs ve Mülteciler*. <http://www.multeci.org.tr/haberler/basin-aciklamasi-saglik-hakki-koronavirus-ve-multeciler/> Erişim Tarihi: 11.04.2020.
- Oytun, Orhan ve Gündoğar, Sabiha Şenyücel. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri (Rapor)*. Ankara: Orsam ve Tesev Yayınları.
- Piktes (2020), <https://piktes.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 07.06.2020
- Raporlar.org (2018). *Altıncı Yılında Türkiye'deki Suriyeliler: Sultanbeyli Örneği Mülteciler Derneği*. <https://www.raporlar.org/altinciyilinda-turkiyedeki-suriyeliler-sultanbeyli-ornegi-multeciler-dernegi/>, Erişim Tarihi: 03.12.2020.
- Sarızeybek Haber (04.08.2015). *Suriyeli Akımı İzmir'i Karıştırdı*. <https://www.sarizeybekhaber.com.tr/suriyeli-akini-izmir-039-i-karistirdi>, Erişim Tarihi: 29.11.2020.
- Saygın, Sezai ve Hasta, Derya (2018). Göç, Kültürleşme ve Uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 10(3), s. 312-333.
- Sözcü (25.02.2020). *Hatay İçin Çarpıcı Tespit: "12 Yıl Sonra 'Kimi İstiyorsunuz Diye' Plebisit Yapılsa, Suriye Çıkar"*. <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/hatay-icin-carpici-tespit-12-yil-sonra-kimi-istiyorsunuz-diye-plebisit-yapilrsa-suriye-cikar-5644578/>, Erişim Tarihi: 03.08.2020.
- Suriye Forum Derneği (2020). https://tr.syrianforum.org/images/reports/SF-annual-report-Tr-19_web.pdf, Yurttaşlık Derneği. 25.12.2020.
- Şeker, Betül Dilara (2015). *Göç ve Uyum Süreci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme*. (Ed. B. D. Şeker, İ. Sirkeci, M. M. Yüceşahin), *Göç ve Uyum içinde* (s. 9-21). London: Transnational Press.
- Şentürk, Cem (2020). *Türkiye Şehirlerinde Suriyeli Göçmenler*. Türkiye ve Uyum Araştırmaları Merkezi Vakfı, ZFTI-PolicyPaper Nr. 8. Essen.
- Taylor, Charles (1996). *Çokkültürcülük Tanınma Politikası*. (Çev. Y. Salman), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- T.C. İçişleri Bakanlığı (2016). *2016 Türkiye Göç Raporu*. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf, Erişim Tarihi: 29.11.2020.
- TDK, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 29.01.2020.
- TOOB (2018). *TOBB "Mahir Eller" İçin Harekete Geçti*. <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=23970&lst=MansetListesi>. Erişim Tarihi: 02.10.2020.
- Torbalı Belediyesi (2020). http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/OgePY+2020-2024-stratejik-plan-22-10-2019_6032-1206.pdf, Erişim Tarihi: 28.12.2020.
- Tosep.gov.tr. (2020). <http://tosep.gov.tr/cadir-bolgelerinde-yasayan-ve-okula-gitmedigi-tespit-edilen-egitim-cagindaki-suriyeli-cocuklarin-turkce-kurslarına-kayıtları-yapıldı/>, Erişim Tarihi: 28.12.2020.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (2017). *İzmir ve Aydın İllerinde Bulunan Geri Gönderme Merkezleri İnceleme Raporu*. https://www.asylumineurope.org/sites/default/files/resources/izmir_aydin_rapor.pdf, Erişim Tarihi: 26.12.2020.
- UNHCR, (2016). *Mülteci ve Göçmen?, Sözcük Seçimleri Önemlidir*. https://www.unhcr.org/cy/wpcontent/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf, Yurttaşlık Derneği. Erişim Tarihi: 06.04.2020.
- UNHCR, (2017). *Mültecileri Korumak, BMMYK Kıbrıs Ofisi*. https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/05/UNHCR_Brochure_TR.pdf, Erişim Tarihi: 13.06.2020.
- UNICEF, Şartlı Eğitim Yardımı (2020). <https://www.unicef.org/turkey/%C5%9Fartl%C4%B1-e%C4%9Fitim-yard%C4%B1m%C4%B1-program%C4%B1-%C5%9Fey>, Erişim Tarihi: 07.06.2020.
- Uyumcocuk.gov.tr (2020). *Uyum Çocuk Amacı*. <https://www.uyumcocuk.gov.tr/tr/parent>, Erişim Tarihi: 02.10.2020.
- Yazar, Tamer (2020). *Yaşanan Salgın ve... Sığınmacılar!* <https://www.antakyagazetesi.com/yasanan-salgın-ve-siginmacilar/> Erişim Tarihi: 07.05.2020.
- Yılmaz, Alper Eren (2019). *Türkiye'deki Suriyelilerin Sorunları ve Toplumsal Uyum Süreçleri Aydın İli Örneği*. Bursa: Ekin Yayınları.